

CSALÁD és ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY.

XV. ÉVFOLYAM.

1889.

BCU SZERKESZTETTE University Library Cluj

FAZAKAS JÓZSEF.

KIADJA A KOLOZSMEGYEI TANÍTÓTESTÜLET.

KOLOZSVÁRT.

NYOMATOTT FEJÉR VILMOSNÁL AZ EV. REF. KOLLEGIUM NYOMDÁJÁBAN.

1889.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

AZ 1889-IK ÉVFOLYAM TARTALMA:

I. Iránycikkek, paedagogiai értekezések és alkalmi közlemények.

1. <i>Benedek János.</i> Nagypénteki babonák	Lap. 80.
2. <i>Binder Laura.</i> Szemléltető eszközök a hazai földrajz tanításához	67.
3. <i>Borbély József.</i> Önmagunkról önmagunknak	13.
4. <i>Boga Károly.</i> Tájékoztató	129.
5. <i>Dr. Brassai Sámuel.</i> Mégis az algebra tanításáról 16. 25. 32.	16. 25. 32.
6. <i>Czuczó János.</i> A hangjegy szerint, vagy a hallás után való énektanításnak van-e helye a népiskolában?	108.
7. <i>P. Csorja Károly.</i> Az értelem művelése 139. 151. 158.	139. 151. 158.
8. <i>Dortsák Gyula.</i> A fegyelmzés mint a nevelés elsőrendű tényezője	33. 44.
9. — Az olvasmány-tárgyalásáról	159. 170.
10. <i>E. K. L.</i> Gyermekek-istentiszteleteink és az „Isten Országa”	4.
11. <i>Erb Frigyes.</i> A szépirás tanításáról a népiskolában. 70 78.	70 78.
12. <i>Fazakas József.</i> A Mátyás király szobra	2.
13. — Br. Eötvös József halálának évfordulója	21.
14. — Rudolf trónörökös (A kolozsm. tanítótétel két részvétirátával.)	29.
15. — A német nyelvi rendelet	41.
16. — A népkönyvtárakról	49.
17. — A tanító mint nevelő	118.
18. — Alapos remény	137.
19. — Tanulságok	169.
20. — Előfizetési felhívás	189.
21. <i>Dr. Felméri Lajos.</i> Játékszótérek és iskoláink	22.
22. <i>Dr. Ferenczi Zoltán.</i> Dr. Bartók István	117.
23. <i>Gábor József.</i> A néptanító küzdelmei	106.
24. <i>Dr. Havas Gyula.</i> A népiskolai testi nevelés államivá tétele	58. 66.
25. <i>Dr. Hegedüs István.</i> Népkönyvtár és néptanító. 177.	177.
26. <i>Hegedüs Sándor.</i> A nemzethez!	3.
27. <i>Kovácsi Antal.</i> A szakiskolák céljaikra munkálnak-e? 3.	3.
28. — Jelentés a közoktatás állapotáról I. II. III. IV.	57. 65. 77. 85.
29. <i>Kovács Dániel.</i> A fogalmazás tanítása az elemi iskolában	121. 131. 138. 150.
30. — A földrajz tanításához	171.
31. <i>Dr. Kolozsvári Sándor.</i> Emlék-okmány	138.
32. <i>Kolumbán Károly.</i> Vizsgálati gondolatok	105.
33. <i>Kozma Ferencz.</i> Tanfelügyelői jelentés (Kolozsvár város)	14.
34. — Tanfelügyelői jelentés. (Kolozsmegye)	42.
35. — A siketnémák	149.
36. <i>Lakits Vendel.</i> Felhívás a hazai tanító-egyesületek és testületekhez	69.
37. <i>Lázárné Kasztnér Janka.</i> Spencer Herbert elvei az erkölcsi nevelésről	6. 15. 23.
38. <i>Nagy László.</i> A tanítóképző intézeti tanárok közgyűlése.	79.
39. <i>Nagy K. és Elek Gy.</i> A III. egyetemes tanítógyűlés végrehajtó bizottsága központi választmányának „Felhívás”-ára.	93.

40. <i>Nagy Kálmán.</i> A tanítóról	Lap. 157.
41. <i>Név nélkül.</i> Tanító és tanügyi szaklap	24.
42. — Iskolai milleniumok. (Bevezetés Eötvös K. Lajosnak „A honfoglalás ezer év előtt és múltán” cz. művéből.)	98.
43. — Marostordavármegye 1888. évi tanügyi állapotáról	107.
44. — Kozma Ferencz kir. tanfelügyelő beszéde. (A M.-N.-Zombori E. M. K. E. iskola megnyitása alkalmából)	194.
45. <i>Olgyai János.</i> A hangzónyelv oktatása a siketnémá iskolákban	179. 193.
46. <i>Orbán Endre.</i> Munka- és fizetés aránytalansága a népiskoláknál	31.
47. <i>Pap György.</i> Jutalom-osztás az iskolában	86.
48. <i>Schwarczel Adél.</i> A felsőbb osztályokban szükséges-e a szemléltetés a számtani műveletek tanításánál, s ha igen, milyen legyen az?	50.
49. <i>Dr. Szász Béla.</i> A szülők a tanítókhöz	178. 191.
50. <i>A szerkesztő.</i> Felhívás előfizetésre	1.
51. <i>Tóth Károly.</i> Az elemi népiskolai énektanítás kérdéséhez	88. 98. 106.
52. <i>Zajzon Dénes.</i> A tudásvágy fejlesztéséről	51. 59.
53. — Az ösztönök nevelési szempontból	119. 130.

II. Tárczacikkek s hasonlók.

1. <i>Dr. Bartók István.</i> Az épületeket pusztító gombákról	7. 17.
2. — A természet öntisztítási hajlamáról	109.
3. <i>Dr. Ferenczi Zoltán.</i> A temető alatt	71.
4. <i>Grátz Mór.</i> Egy jelenet a családi életből	34.
5. <i>Dr. Koch Ferencz.</i> A kátrány-festékekről. 45. 53. 60.	45. 53. 60.
6. — A vízről	122. 133. 141. 152.
7. <i>Dr. Lázár Gyula.</i> Nőalakok a francia forradalomból. I. II. III. 81. 88. 99.	I. II. III. 81. 88. 99.
8. <i>Sárdi István.</i> Dr. Bartók István életrajza	161.
9. <i>Schwarczel Adél.</i> Útirajz	181. 195.

III. Paedagogiai esetek.

1. Mikor az anya a hibás. <i>Sz</i>	133.
2. A szempontok. <i>Ro.</i>	134.
Az 1. számú paedagogiai esethez. <i>Baló József</i>	142.
3. Hogy a fia ismétlős legyen. <i>SzKL</i>	142.
4. Honnan gyűjtött az isk. takarékpénztárba? <i>Nb</i>	142.
5. A példa hatása. <i>Vásárhelyi Gyula</i>	143.
Egy kis elmélet a paed. esetek gyűjtéséhez. <i>Baló József.</i>	153.
A 4. sz. paed. esethez. <i>Bányai Lajos</i>	154.
6. Kleptománia. <i>Vásárhelyi Gyula</i>	162.
7. Alkalmoszerű olvasmány. <i>Vásárhelyi Gyula</i>	163.
8. „A rossz fiú kérlelje meg a nagymamát.” <i>SzKL.</i>	163.
9. A magántanítás előnye. <i>Nemessanyi Adél</i>	172.
A 8. sz. paed. esethez. <i>Vásárhelyi Gyula.</i>	182.
10. A holdkóros és stupidus. <i>Pallós Albert</i>	183.
11. A mama levelet irt. <i>SzD</i>	184.
12. Felszökött az iskolába. <i>Szilágyi Lajos</i>	184.
13. A büntetés elhamarkodása. <i>Benedek János.</i>	196.

IV. Hazai és külföldi lapszemle.

	Lap.
1. <i>Bournáz János</i> . „Az iskolai játékok Belgiumban“ (Revue Paedagogique)	8.
2. <i>Név nélkül</i> . A mecklenburgi tanítóegyesület 20-ik gyűlése (Allgemeine D. Lehrertztg)	36.
3. — Orvostani alapismeretek a leányiskolákban (Nemzeti nőnevelés.)	36.
4. — A samaritán iskolákról. (Holdmező-Vásárhely).	72.
5. — A német nevelésről és oktatásról (Allg. D. Lztg.)	100.
6. — A dohányzásnak a tanulók szellemi tehetségére való befolyásáról (Zeitschrift für Schulgesundheitsflege.)	101.
7. — Miképen foglalkoztassa a tanító az első elemi osztály növendékeit? (Schw. Lztg.)	111.
8. — Az augsburgi népiskolákról. (Allg. D. Lztg.)	111.
9. — A németországi tanítók 28-át. gyűlése Augsburgban. (Allg. D. Lztg.)	123.
10. — A kézügyesítő oktatásnak van-e helye az iskolákban és tanítóképző intézetekben? (Allg.D.) Lztg.)	143.
11. — Az egészség ápolása a népiskolában. (Schw. Lztg.)	154.
12. — A tanfelügyelet kérdése. (Schw. Lztg.)	163.
13. — Nyílt levél az áll. tkép. gyak. isk. tanítókhöz es tanítónőkhöz. (Nevelés.)	184.
14. — A francia-svájczi tanítók 11 congressusa. (Schw. Lztg.)	184.
15. — A fuiskolai kézügyesítő oktatás 9-ik congressusa. (Allg. D. Lztg.) 185.	185.
16. — A párizsi nemzetközi tanügyi congressusról. (Revue internationale de l'enseignement)	197.

V. Egyesületi élet.

1. <i>B.</i> Iskolai ünnepély	26.
2. <i>Elek Gyula</i> . Titkári jelentés a kolozsm. tanítótestület 1888-9. évi működéséről 164. 174. 186.	198.
3. <i>Gál Pál</i> . A kolozsm. tanítótest. almásmenti körének gyűlése 1888. decz. 28.	18.
4. <i>K.</i> A besztercze-naszódmegyei át. tanító-egyesület beszterczei körének gyűlése 1889. febr. 19.	46.
5. <i>Nolndr Albert</i> . A besztercze-naszódm. át. tanító-egyesület beszterczei körének gyűlése 1889 okt. 9.	165.
6. <i>Név nélkül</i> . A kövizsgáló irások és rajzolatok	10.
7. — A több tanítóval bíró népiskolában a tanítók maradé vagy az osztálylhaladó rendszere	18.
8. — Madzsar János számtani könyve és példatárai a kolozsm. tanítótest. könyvbíráló bizottságában	37.
9. — A pénzszerző gyermekszínházak és gyermekkoncertek kérdése	37.
10. — „Az Eötvös-alap gyűjtő és kezelő bizottság“ közleménye	38.
11. — A földrajz tanításánál a népiskola III. osztályában kell-e a gyermekek kezébe tankönyv?	54.
12. — „Jótét-egyesület“	62.
13. — A kolozsm. tanítótest. központi körének gyűlése 1889. márcz. 30.	73.
14. — A kolozsvári földészek énekkara.	74.
15. — A kövizsgáló jutalmazás	90.

	Lap.
16. — A kolozsvári áll. tképezde önképzőkörének zár-ünnepélye 1889. máj. 19.	101.
17. — A kolozsmegyei tanítótest. központi körének gyűlése 1889. május 25.	102.
18. — Az iskolamulasztás okai	112.
19. — A kolozsm. tanítótest. gyalui körének gyűlése 1889. május 4.	112.
20. — A szent István-napi gyűlés	124.
21. — A kolozsmegyei tanítótestület közgyűlése 1889. okt. 29., 30 és 31.	173.
22. <i>Péterfi Sándor</i> . Felhívás az „Eötvös-alap“ érdekében	113.
23. — Az „Eötvös-alap“ orsz. bizottságának közleménye	134.
24. <i>Póczi Gyula</i> . A kolozsm. tanítótest. gyalui körének gyűlése 1889. febr. 16.	46.
25. <i>Rozsos István</i> . A besztercze-naszódvárm. át. tanító-egyesület ó-radnai körének gyűlése 1889. márcz. 11.	75.
26. <i>S. J.</i> Kisdudnevelési kiállítás	145.
27. <i>Zilahy György</i> . A kolozsm. tanítótest. b.-hunyadi körének gyűlése 1889. febr. 9.	37.
28. — A kolozsm. tanítótest. b.-hunyadi körének gyűlése 1889. május 25.	113.

VI. Irodalom.

1. <i>Bartholomaeides Adél</i> . Számtan a népisk. III. VI. o. számára. Irta Gyórfy János	75. 83.
2. — Kereskedelmi számtan. Irta dr. Veress Vilmos.	175.
3. <i>Bányai Árpád</i> . Földrajz a népiskolák IV. V. o. számára, szerkesztették Boga K. és Szentgyörgyi L.	19. 27. 38.
4. <i>Benedek Samu</i> . Magyar Kalliópé. Deák G. Makai J.	11.
5. <i>Binder Laura</i> . Földrajz a polg. l. iskolák I. o. számára. Írták: dr. Hunfalvi J. és Schneider János.	47. 55. 63.
6. — A földrajz alapfogalmai kapcsolatban Szilágyvármegye és környéke földrajzával. Írták: Boér M. és Bardócz P.	91. 103. 114.
7. <i>Bournáz János</i> . Fizika. Irta: dr. Kovács János	126.
8. <i>Fazakas József</i> . A honfoglalás ezer év előtt és ezer év múltán. Irta: Eötvös K. Lajos.	165.
9. <i>Dr. Felméri Lajos</i> . Felhívás aláírásra „A neveléstudomány kézikönyve“ cz. munkára	199.
10. <i>Dr. K. F.</i> A chemia elemei. Írták: dr. Hankó V. és dr. Szerényi H.	187.
11. <i>Név nélkül</i> . „Keleti Virágok“ kiadja az Erd. Irod. társ.	114.
12. — Iskolai értesítők (A XV. és XVI. számban 15 értesítő ismertetése.)	147. 155.
13. <i>Sárdi István</i> . A magyar írási betűk szemléltetése Írásminták Juhász Pétertől	11.
14. <i>Sólyom János</i> A beszéd- és értelemgyakorlatokról. Peres Sándor.	39.

Ezekon kívül minden egyes számban vannak rövid könyvismertetések, bírálatok és előfiz. felhívások. Ezek száma. 58.

VII. Vegyesek.

E rovatban rövidebb helyi, tanítótestületi és külföldi tanügyi hírek stb. vannak minden számban. E hírek s közlemények száma: 290.

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY.

szülők, kisednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZSMEGYEI TANÍTÓ-TESTÜLET.

FELÉLŐS SZERKESZTŐ: Fazakas József.

Belmunkatársak: DR. BARTÓK ISTVÁN, Bányai Árpád, Portsák Gyula, Dr. Ferenczi Zoltán,
Sólyom János és Zajzon Pénes.

Megjelenik – július és augusztus havát kivéve – havonként kétszer, legalább egy ivnyi tartalommal. – **Előfizetési ára:** egész évre 3 frt., félévre 1 frt 50 kr. – Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 5 krral számíttatnak. – Kéziratok nem adatnak vissza.

E közlöny beltartalmát illető közlemények a szerkesztőhöz (Fapiacz-tér 6-ik szám.), az előfizetési pénzek, hirdetések és reklamációk pedig – SÓLYOM JÁNOS, községi iskolai tanító, egyleti péntárnok czimén – a kiadó hivatalba (Feleki út 1. sz. a.) küldendők

FELHIVÁS ELŐFIZETÉSRE.

A „Család és Iskola“ e mai számmal a XV-ik évfolyamot kezdi meg; megnyugtató önérettel a múltból, biztató reménnyel a jövőben. Az a szellem, mely e lapnak lételt adott s életét fentartotta, az évek haladtával napról-napra erősödik. A hazafias buzgóság, munkakedv, áldozatkészség, összetartozás érzése terjedtebb most a tanítók közt, mint ezelőtt volt. Ez nem is lehet más-képen. Kétségtelen tény, hogy a népoktatás sokat javult, s hogy ez a tanítók értelmi s erkölcsi erejével okozati viszonyban áll. A tanítók műveltségi színvonala, hitele a közönség előtt emelkedett, hatása fokozódott.

E nyereség közös kincs, melyből mindnyájan költünk, de a melyet gyarapítani épen a közönség tulajdonságánál fogva köteleességünk.

A természet annyira felhasznál minden alkatrészt, hogy ha belőle egy parányt megsemmisíthetnénk, talán az egész világ-egyetem összeomlanék.

Az erkölcsi világnak is szüksége van minden tényezőre. A tanítók közt csak úgy lesz állandólag biztosítva egy egészséges, önértetre jogosító közszellem, ha ezután is az eddiginél még fokozottabb mértékben mindeu egyes meghozza a maga munkarészét. Ámde, ne feledjük azt sem, hogy a közszellem ránk nézve csak eszköz. Előttünk egy magasabb eszme lebeg: egy művelt, erkölcsben, tudományban, jóllétben hatalmas Magyarország. Ez eszme hevíti a néptanítót; ez varázsolja nemes élvezetté fáradaimait; ez felejteti el vele a nélkülözést; ez vérteti fel a félreismerés ellen, mely legfájdalmasabban szokta megsebezni az érzékeny szívet. Néptanítót mondtunk, mert előttünk csak az érdemi meg e megtisztelő nevet, a ki szívvel-lélekkel a magyar nemzet, a szó legnemesebb s legtagabb értelemben vett, kulturális érdekeinek él. Naponként olvassuk a nemzeti ügy bármily halvány érintésére a leendő néptanítók szemeiből a nemes elhatározást.

És a kik kiszállottak az életre, nem tudnának már valami magasabb eszmeért lelkesedni?

Az a felhevülés, melyet közöttünk érezni látszottak, csak a tűzhely melegének mulékony hatása tett volna-e? Az lehetetlenség.

A néptanítói buzgóságnak, a ránk bizott szent ügyért való lelkesedésnek sokféle nyilvánulása lehet. Nem mondjuk, hogy elitelendő, a ki minket nem követ. De azt állítjuk, hogy a hivatásszerű életnek egyik fokmérője az a készség is, melylyel a pályatársak a kolozsmegyei tanító-testület zászlója körüli sóiakoznak.

A kolozsmegyei tanító-testület előfizetésre kéri fel a népoktatás minden lelkes munkását és barátját.

Lapunk beosztása nem változik.

Vezérezikkeinkben s hasonló jellegű fejtegetéseinkben ismertetni s elemezni fogjuk a neveléstani és módszertani elveket; utasításokat adunk azoknak gyakorlati alkalmazására. Figyelemmel kísérjük az alsóbb foku ipariskolák tanügyét s az iskolai egészségügyi kérdéseket. Hozzászólunk a népnevelésügy időnként felmerülő napi kérdéseire. Felhasználunk minden, egy szaklap rendelkezésére álló ajánlatos eszközt, hogy a tanítók anyagi helyzete és társadalmi állása javuljon. Illetékes

helyről ígéretet nyertünk, hogy lapunkban közölve lesz lehetőleg minden oly intézkedés, mely az iskolai rendtartásra vonatkozik s melynek netaláni figyelmen kívül hagyása a tanítónak kellemetlenséget okozna.

Tárcza rovatunk általános ismeretterjesztő cikkeknek ad helyet.

Szemlénkben gondot fordítunk, a hazai és külföldi tanügyi mozgalmak ismertetésére E célra több hazai és külföldi szaklap és folyóirat áll rendelkezésünkre.

Irodalmi rovatunkban ismertetjük a megjelenő tankönyveket, vezérkönyveket, nevelésügyi s ezzel rokon műveket; közöljük tanítótestületünk könyvbíráló bizottsága működésének eredményeit.

Egyesületi közleményeinkben közöljük a kolozs megyei tanítótestület központi és járási köreinek működését; továbbá igyekezni fogunk, hogy a mennyiben lapunk az erdélyi részeken egyetlen ilyenmü magyar szakközlöny. főleg az erdélyrészi tanító-egyesületek munkálkodásának hű képét adhassuk. E célra kérjük is az illető tanítótestületek igazgató választmánya támogatását.

A vegyesek rovatában kiváló gondot fordítunk arra, hogy változatosan, röviden mennél több hazai és külföldi tanügyi hirt tegyünk közzé.

A „Család és Iskola“ megjelen, július és augusztus hónapok kivételével, mindenik hónap 1-én és 15-én legalább egy ív tartalommal.

Előfizetési díj egész évre 3 frt, félévre 1 frt 50 kr.

A megrendelések és előfizetési pénzek az iskolákat s tanítókat megillető jó rend kedvéért, de a lap kiadási költségeinek fedeztetéseért is, lehetőleg január hó végéig; a kiadó hivatalba (Feleki-út 1. sz.) *Sólyom János* pénztárnokhoz küldendők.

A hirdetések ára petit soronként 5 kr., s e mellett minden hirdetésért külön 30 kr. bélyegre.

Mellékleteket lapunkhoz csatolva készséggel küldünk szét. Ennek díja 100 drbtól 60 kr., mi mellett postadíjba egyszeri szétküldésért még 1 frt 20 kr. fizetendő

A „Család és Iskola“ mult évi tisztelt munkásainak s előfizetőinek ismételten köszönetet nyilvánítt s boldog új évet kíván

BCU Cluj / Central University Library Cluj a szerkesztő.

A Mátyás király szobra.

Kolozsvár nemzeti közadakozás útján szobrot akar emelni egyik közterén Mátyás királynak. Az e célra kibocsátott felhívást alább közöljük. Helyén van ez a mi lapunkban. A történelem egyik legbiztosabb eszköze a jellem-fejlesztésnek s a hazafiúi érzelmek ápolásának. Sokszor volt már hangoztatva, hogy a mi népiskoláink e tekintetben nem felelnek meg az igényeknek. A legtöbb iskolánk 4 osztályu s a történelem csak az 5-ik osztályban jöne elé, mikor a gyermek az iskolát már elhagyja. Az ismétlő iskola nem tudja e hiányt pótolni.

Annyival szükségesebb, hogy a tanító ragadjon meg minden alkalmat, a hol a hazafiúi érzésnek táplálékot nyújthat. Egy ilyen alkalom ez a szép felhívás, melyet pályatársaink figyelmébe melegen ajánlunk.

A görögök és rómaiak gondoskodtak, hogy megforduljanak iskoláikban azon eszmék, melyek a hála, kegyelet s nélkülözhetlen hazafiúi erényeknek a gyermekek szívében leendő meghonosítására befolyással lehetnek. Ilyen forma eljárásra az amerikai praktikus nép is ad példát, midőn az 1776-iki függetlenségi nyilatkozatot nagy, olvasható betűkkel kifüggeszti az iskolákban, sőt megtanul-tatja gyermekeivel könyv nélkül. Nem mondjuk, hogy ezen felhívás egyenrangú az említett nyilatkozattal; de azt állítjuk, hogy ez is nevezetes, országra szóló irat ugy tartalom, mint alak tekintetében.

Azért szükségesnek tartjuk, hogy a tanító e felhívást iskolájában a mennyire a helyi viszonyok engedik olvassa fel s pontonként magyarázza meg. Természetesen ezzel kapcsolatban el kell mondani azon kitűnő tulajdonokat, melyek a nagy királyt örökre felejthetlenné tet-

ték a nemzet előtt. Ezután következik kellő óvatossággal és tapintattal az adakozásra buzdítás. A tapintatos eljárást nyomosítjuk, mert a kegyelet érzése kényes növény, a nem elég gyöngéd érintésre összetörik. A tapintatlan buzdítgatás többet ártana, mintsem használna.

A sikerült lelkesítésre szükség lenne, hogy teljesülve legyen a felhívók ohajtása. Jól mondja a felhívás, hogy a szobornak a nemzeti közérzelem kifejezésének kell lenni. Ez a cél csak úgy lesz elérve, ha e hazának egyetlen polgára, egyetlen gondolkodni tudó gyermeke sem lesz olyan, a ki e dologról tudomással nem bír s lehetőleg az eszme megvalósítására bármely csekély összeggel nem járul. Tudjuk mi, hogy sokféle adakozás veszi napjainkban igénybe a honpolgárok áldozatkészségét s hogy a gyermek adományai tulajdonképen a szülők zsebéből foly ki; de mégis azt tartjuk, hogy e célra a krajezáros adakozástól senkinek visszavonulni nem szabadna. A gyermek lelkére örökre megmaradó hatást tesz az a tudat, hogy a nagy királynak szobrára ő is adott egy krt., és hogy akkor megmagyarázták neki, hogy ki volt az a Mátyás király s miért kell annak szobrot emelni.

Találóan mondja a felhívás, hogy a dicső király a magyar nemzeti jellemet legigazabban képviselte s a legnépszerűbb magyar király volt. Népszerűsége azon alapult, hogy szívében, lélekben azonosítva magát a nemzettel, megértette a nemzet közszellemét s irányítani tudta érzületét. Az a férfiu erély, mely egy-egy fehetetlen s a nemzet közérzületével ellentétes irányu uralkodó alatt a nemzetet majd-majd végveszélybe döntő belküzdelmekben, harczokban az alkotmányért, emésztette magát, hatalommá, a nemzeti dicsőség oszlopává s Európa védbástyájává idomult a lángszellemü király kezében. A ma-

gyar mindig rajongott a szabadságért, a nagy száműzött szavai szerint soha sem eresztette ki kezéből annak arany fonalát, de készséggel meghajolt a jó rend korlátai előtt, mihelyt meg volt győződve, hogy azt nem egyéni szélső követeli, hanem a magyar állam biztonsága s a nemzeti lét fenmaradása teszi szükségessé. Mátyás népszerű volt, mert szerette a népet. A magyar népnek mindig megsugta ösztöne, hogy melyik királyunk szive hajlik ő felé. Istvánt, Bélát, Gézát, Lászlót, Kálmánt, Lajost, Hunyadi Jánost, mint kormányzót és Mátyás királyt a rajongásig szerette a nép, mert valódi kifejezői voltak a népfenség eszméjének, érdekeiket összeolvasztották a nemzet érdekeivel s az uralkodói és nemzeti egyesített erők jóllétet biztosítottak a hazának. Mostani urunk királyunk is az által nyerte meg s biztosítja mind napról napra fokozottabb mértékben magának a nemzet osztatlan bizalmát, szeretetét, mert mind több-több jelét adja azon őszinte bizalomnak s jóindulatnak, melylyel a nemzet iránt viseltetik.

„A Mátyás-szobornak országos műemléknek kell lennie, mondja az irat, mely hivatva van a dicső múlt iránti kegyeletet ápolni s nemzeti műveltségünk fenségének hatalmát hirdetni.“ A nagy királyt ilyen illeti meg, mert az ő 32 évi uralkodása államhatalom, nemzeti dicsőség, a kor színvonalán álló művészet és tudomány tekintetében tündöklő fényvel ragyog a magyar nemzet történetében. Az a fény, mely az egész művelt Európa szeme előtt az ő nevét környezi, a magyar nemzetnek hoz diszt s összeolvad a nemzeti dicsőség fényével.

Fazakas József.

A n e m z e t h e z !

Kolozsvár sz. kir. város legnevezetesebb történelmi emlékü épülete, az óvárban az az ódon szerű polgári ház, melyben Magyarország dicső királya Mátyás született, majdnem öt század viszontagságai által megviselve oly roskatag állapotban van, hogy fennmaradása csak idő, legfeljebb egy-két évtized kérdése.

Az emléktábla, melylyel a város közönsége, dicsősegesen uralkodó apostoli királyunk I. Ferencz József Ő Felsege adománya s lelkesítő példájá által buzdítatva, ez ódon házat diszesíteni elhatározta, meg fogja ugyan jelölni a helyet, hol a nagy király bölcsője ringott, de maga a romladozott ház csak alapjából leendő stilszerű újjáépítés által lehetne a jövő nemzedék kegyellete tárgyául fönntartható.

Ez a körülmény hozta létre azt az óhajtatást, hogy Kolozsvár városa legnagyobb szülöttjének, a magyar nemzeti jellem legigazabb képviselőjének, a legnépszerűbb magyar királynak emlékéét falai közt a késő századokra is megörökíteni törekedjék s kegyeletét és háláját a szülő városát jótéteményekkel elhalmozott dicső király emlékezete iránt az ő nagyságához méltóan fejezze ki. Így született meg a város közterét diszesítendő Mátyás király szobrának eszméje.

A lelkesedéssel fogadott eszme megtestesítésére Kolozsvár sz. kir. város törvényhatósági bizottságának közgyűlése megtette a legelső lépést, midőn e célra 5000 forintot szavazott meg s kebeléből bizottságot alakított, mely a város értelmiségének kiváló tagjaival együtt a cél kivitelére szolgáló módokról és eszközökről tanácskozzék s a végrehajtás terén a kellő intézkedéseket megtegye.

A bizottság azt az elvet tartva szeme előtt, hogy a tervezett Mátyás-szobornak a nemzeti közérzelem megtestesült kifejezésének és így országos műemléknek kell

lenni, abban állapotott meg, hogy az egész magyar hazában gyűjtést indít meg a szobor költségének előteremtésére.

Abban a hitben és reményben, hogy fölhívásunk mindenütt, hol magyar él, visszhangra fog találni, bizodalommal fordulunk hazánk hű fiaihoz és leányaihoz, hogy adományokkal, a gazdagok forintjaikkal, a szegények filléreikkel a nemzeti emlék minél előbb leendő felállítását lehetővé tenni sziveskedjenek.

Az erdélyrészi megfogyott, de lélekben meg nem tört magyarság, melynek ősei a nagy király és dicső atyja, a keresztényesség középkori legnagyobb hőse, zászlai alatt mindig híven küzdöttek a magyar állam és az európai polgárisultság védelméért vívott nehéz harcokban, melynek fiai és leányai a legnehezebb időkben is mindig minden nemzeti közszéllra lelkesülten meghozták áldozataikat, joggal vél arra számíthatni, hogy az erdélyi részek legmagyarabb s legműveltebb városában föllátható nemzeti emlék eszméjét, — mely hivatva van a dicső múlt iránti kegyeletet ápolni s nemzeti műveltségünk fenségének hatalmát hirdetni, — a hazafi érzelem kész lesz s a nemzet közakarata erős lesz megvalósítani.

Szives adományok nagy tiszteletű Nagy Lajos unitárius esperes és főgymnasiumi tanár urhoz, mint a szobor-bizottság pénztárnokához (Kolozsvár, Hosszú-utca 5. szám) küldendők.

Kolozsvár sz. kir. város törvényhatósági bizottsága által kiküldött szobor-bizottság nevében, 1888. decz 1-én:

Hegedüs Sándor, elnök. Sigmond Dezső, működő alelnök. Albach Géza, alelnök. Dr. Szabó Károly, alelnök. Dr. Hegedüs István, titkár. Dr. Szabó Gyula, jegyző. Nagy Lajos, pénztárnok. Br. Bánffy György, Gr. Bánffy György, Gr. Béli Akos, Benigni Sámuel, Dobál Antal, Gr. Esterházy Kálmán, Dr. Ferenczi Zoltán, Gámán Zsigmond, Dr. Groisz Gusztáv, Gyarmathy Miklós, Br. Jósika Sámuel, Kóváry László, Gr. Kuun Géza, Sándor József, EMKE. titkár, Dr. Szász Béla, Dr. Török István, Weisz Mór, a végrehajtó bizottság tagjai.

A szakiskolák céljaikra munkálnak-e?

Ezen kérdés merült fel előttem, mikor a folyó tanév elején a kolozsvári tanítóképzőben a növendékek felvétele folyt. Az irt alkalommal ugyanis a kevés számú folyamodók közt több volt olyan, a ki felső népiskolából, még pedig bizonyos például ipari vagy gazdasági tanfolyammal megtöltött felső népiskolából kívánt átlépni a képezőbe; többen pedig polgári iskolákból.

Annak tudatában, hogy a felső népiskolának, annál kevésbbé a polgári iskolának nem hivatása, célja a képezők számára növelni, méltán keletkezhetett e kérdés.

Nem azért teszem magamnak e kérdést, mintha e jelenséget a képezőkre veszélyeseznek tartanám; mert meg vagyok győződve, hogy a képezői négy éves tanfolyam alatt a felső népiskolának valamint a polgári iskolának növendékeiből jó népiskolai tanítók lehetnek, de azokért az iskolákért vetem fel a kérdést.

Vizsgáljuk ez intézeteket.

A felső népiskola célját a vonatkozó törvény nem határozza meg; néhai Csengeri Antalnak nyilatkozata szerint e fajta intézetnek célja, hogy a jó módu magyar nép, kis birtokosság érdekének szolgáljon az által, hogy a tehetős magyar nép azokban gyermekeinek, magasabb általános műveltséget adhasson, s ez által műveltebb, s vagyonos néposztály álljon elé. Szép, nemes cél.

Kár, hogy az életben a gyakorlatban a tervezők nemes intenciója fennakadt.

Ennek két oka van: a szegénység és ambíció.

Ismétlő iskolázásra csak a 12–15 éves növendékeket szorítja a törvény, s mondhatni csak a téli hónapokban tart s mégis a közoktatási kormány jelentése szerint, s még biztosabban saját biztos tapasztalatunk szerint a kötelezetteknek fele sem jár ismétlő iskolába; egyszerűen azért, mert a szülők ily koru gyermekeik munkáját megélhetésért kénytelenek hasznosítani. Hogyan küldhetné tehát a nép a maga gyermekeit az egész tanévben működő felső népiskolába.

A szegénységnél még nagyobb akadály a szülőknek az az ambíciójuk, melynél fogva nemcsak a vagyonosabb szülők, hanem a kevésbé vagyonosak is szegénynek tartják, hogy 9–10 évig iskolába járt 15–16 éves fiaik a föld-barázdáihoz, vagy a műhelybe térjenek, hanem felsőbb tanintézetekbe viszik, hol a tanítás célja és az erre irányzott tan módszer alkalmazása miatt nem válván be, az élet nyomorékjai lesznek.

Eredeti törvényes alakjában nem prosperálván a felső népiskola, a közoktatási kormány gazdasági és ipari tanfolyamokat is rendezett azokba. A szükségben segítő e szer ujdón voltánál fogva a számgyarapodására talán hatással volt; de minő hatása van és lesz az életre, azt nem tudom. Egy gazdasági tanfolyammal megtöltött felső népiskola tanítójától magam hallottam, hogy midőn a tanév közeledett, a tanítók székérre ültek s különböző irányban indultak növendékek halászására, fogdosására.

Részemről valamely alsóbb fokú tanintézetnek általános és speciális szakkal tehát kettős jelleggel való felruházását elvileg tévedésnek tartom.

Ha a számadatokat tekintetbe vesszük, ezek nem is mutatják a felső népiskolák virágzását; az országban az 1886/7 tanévben 85 volt, melyek közül fiuk számára — kire jelenleg kiterjeszkedtem — 21 volt 746 növendékekkel; tehát évenként 250 fiu növendék kerül ki a felső népiskolából. Örvidenek, ha ez iskolák legalább ekkora kontingenssel járulnának a kedves emlékü Csengeri Antal szép eszméjének, a jómódu művelt földműves néposztálynak s tegyük hozzá, iparos osztálynak megteremtéséhez, gyarapításához. Számadataink nincsenek; de arról tényleges tudomásom van, hogy képezdékbe és más magasabb tanintézetekbe folyamodtak; biztosan állíthatni, hogy az erdélyi részekben a mult tanévben a felső népiskolát végzett fiunövendékek legnagyobb részét a képezdékben és más felsőbb tanintézetekben s nem a gyakorlati életben lehet megtalálni.

Hogy a 21 ily fiuiskolának évi költsége mennyi volt, a miniszteri jelentés nem jelzi; de jelzi azt, hogy egy felső népiskolában tanuló növendék tanulása egy évben 107 frt 90 krba került. S ha felvesszük, hogy a felső népiskolákban négyszerannyinál több leánynövendék van, mint fiu, bátran tehetjük egy fiunak tanítását egy évre 200 frtra; tehát anyira, mennyire egy igazán az állam és társadalom szükségeinek szolgáló fiu-képezdei növendék tanítása kerül; csak sajnálhatjuk, hogy ily drága intézet nem munkál rendeltetése céljára.

A polgári iskola tanügyi szervezetünkben kiváló helyet foglal el; szerintem nem kisebb értékű, mint a középiskolák meg egyetemek; mert a társadalom nagyobb osztályának szolgál, mint emezek.

Sajnos, hogy e fajtájú intézettel is tévedésben vagyunk.

Szerintem már eleve, a törvény megalkotásakor az a tévedés történt, hogy tantárgyaival az első négy osz-

tályban a reáliskola és reál-gymnasium megfelelő osztályainak a tantárgyai tűzettek ki; továbbá, hogy 6 éves tanfolyammal szabályoztatott. Mindkét intézkedés ellenkezik a polgári iskola hivatásával és céljával. A polgári iskolák nem akarván sikerülni, ezért azt az abnormis intézkedést tették, hogy megengedték a latinnyelvnek a polgári iskolába bevételeit, s ma már számos polgári iskolába be van vevé a latinnyelv s ez által ez intézetek ki vannak vetkozdtetve saját jellegökből, nem határozott körü, bevézett szakintézetek, hanem magasabb tanintézetekbe elékészítő iskolák.

Magam is előkészítő iskolának tartom a polgári iskolát; de ne felsőbb iskolára készítse elé növendékeit, hanem közvetlen az életre; feleljen meg nevének, legyen a polgárok iskolája, akár ha úgy tetszik — egyeteme.

Verba valent usu; akár helyesen, akár helytelenül, de a mindennapi életben, polgárnak nevezzük az iparost az az a mesterembert és kereskedőt. A polgári iskola tehát arra való, hogy abban a leendő mesterember és kereskedő megtanulhassa mindazt, a mire neki életpályáján szüksége van. Ha a polgári iskola kizárólag csak e célra munkál, nagy tényező lesz arra, hogy az államban ez a nagyon népes, kiválóan jelentékeny osztály valóban művelt, képzett és jeles legyen.

E célhoz és hivatáshoz képest a polgári iskolának saját szervezettel kell birni: a tantárgyaknak gyakorlati hasznosságuknak, a tanítási modornak a lehető leggyakorlatibbnak kell lenni; az intézet 4 éves tanfolyammal magasabb nem lehet. Az első kivánalomnak az a sok polgári iskola, melyekben a latinnyelv tantárgyul fel van véve, nem szolgál az ily intézet valódi céljára; tehát tévesztett intézetek: a második kívánalmat úgy lát-szik maga a gyakorlat igazolja. Nem tudom, hogy az országban fiuk számára fenntartott 73 polgári iskola közül hány van olyan, mely négy évi tanfolyamnál több folyamot bir; de azt látom, hogy az állam által fenntartott 20 ily iskola közül 3 van 5 osztályu és 5 hat osztályu; emlékszem, hogy a közoktatási kormány egyik közelebbi évi jelentése szerint az egész országban az összes polgári iskolák hatodik osztályában együtt csak 63 növendék volt. Maga a gyakorlat tehát elítélte a négy-nél több osztályt.

Csak sajnálhatjuk tehát, hogy e nagy jelentőségű tanintézetek jelen szervezetökben nem munkálhatnak nemes céljokra; s mindig vontatva szavazom meg polgári iskolákból jött növendékeknek a tanítóképezdékbe való felvételét.

Kovácsi Antal.

Gyermek-istentiszteleteink, és az „Isten Országá.”

A háromszékmegeyi tanítótestület a vallás és erkölcstannak sikeresb oktatása módjairól tanácskozván egy év előtt tartott közgyűlésén, javaslatba hozta gyermekek részére külön istentiszteletek rendezését, és azokon gyermek-predikációk tartását. Az eszme nem új, főleg nem az Erdélyben, hol a sok jó középiskola (collegium) ősi gyakorlata „volt” az elemi és gymnasiumi növendékekkel külön gyermek-istentiszteleteket tartani templomban, vagy télen az iskolai diszteremben, sőt gyönki diák korból is emlékemben él a „tisztelendő tanár uraknak”, főként Osváth professor urnak egy-egy gyermek-istentiszteleti beszéde. Azután meg országszerte „voltanak” délutáni istentiszteletek: bibliamagyarázatok és katechizálások, melyek mind a gyermekek szívéhez, fejéhez fér-

tek, holott a rendes predikációk a gyermek előtt ismeretlen erényeket hirdetnek, ismeretlen bűnöket korholnak folyvást. Ámde a déleesti oktatások elmaradtak, és helyükbe a gyermekek értelméhez és kedélyéhez simuló istentiszteletek, szent beszédek nem tétettek: a gyermekek hitvilága semmi táplálékot nem nyert, csupán a mennyit a káté és a szenttérténet tanítása nyújt. Hagyján, ha ezeket legalább a mai tanításmód szerinti közretelenséggel és inductióval tárgyalnák a hitoktató urak: de a mai iskola növendékét a régi kikérdező tanmód meg nem ragadja, — sőt a jó methodussal foglalkozó tanító világi tárgyainak vonzó hatásával szemben hidegen hagyja. közönbössé teszi.

És ha — mi fölötte kívánatos — a hitoktatás módszere változni, javulni fog: még akkor sem válik fölöslegessé a gyermek istentiszteletek rendezése. Mert a hit és szenttérténet vallásos érzületét neveli ugyan a gyermeknek, de nem neveli egyúttal őt a templomba járásra, mely iránt ösztönt, vágyat, nélkülözhetlen szükségérteket csak a folytonos gyakorlás, szoktatás, és a gyermek istentiszteletek varázsa támaszt. Az ily isteni tiszteletek által templomozásra nevelt ifjú szíve, lelke nagykorán is szomjuhozni fogja az isteni ígék forrását, s az új nemzedék semmi esetre sem fog oly sok panasza okot szolgáltatni a templom-kerülés miatt, mint a mostani.

A tanítók jó irányu mozgalmá nem maradt sikertelen: 7—8 község lelkésze jól bevált kísérletet tőn gyermek-istentisztelet rendezésével. A példa vonz: ez évben bizonyára megsokasodnak azon lelképásztoraink, kik meghallják és megértik Üdvözítőnk intelmét: „Engedjétek, hogy jöjjenek én hozzám a kis gyermekek, és meg ne tiltsátok őket, mert ilyeneké az Istennek országa“.

Megnehezítette ez istentiszteletek tartását azon bizonytalanság, mely rendezésük módjára és a beszédek szerkesztésére nézve uralkodik. Voltak olyanok is, kik a gyermekek számára rendezendő külön isteni tiszteletek hatásában kételkedtek, s e miatt inkább ellenök mint mellettök nyilatkoztak. Egy Saulusnak Paulussá változásáról érdekes lesz említést tennem.

A k-i egyház tudós lelkésze bizalmatlanul tekintett az „ujításra“, nem hitt sikerében, sőt jónak vélte Tamás-kodásának egy szaklapban közölt támadó czikkel is kifejezést adni. Nekem megígérte ugyan, hogy szíves lesz kísérletet tenni, de az ígélet beváltása csak késett. Történt egyszer, hogy amint belépett vasárnap délelőttönként is néptelennek megszokott szép nagy templomába, szokatlan látvány lepte meg őt: a padok telve voltak az állami és községi iskola növendékeivel. Mint égi sugallat merült föl lelkében az ösztönző vágy, hogy alkalmas alaphangú beszédét átalakítsa gyermekpredikációvá. Fölment a szószerkebe és szívtől szívhez szálló közvetlenségével a szónokot is meg a hallgatókat is megragadó beszéddel sikerült hirdetni az Urnak ígéletét. Legelső találkozásunkkor maga sietett a megörvendezett hittel meglepni, hogy híve lett a templomozásra gyermek-istentiszteletek által nevelésnek.

Es hogy még több apostolt nyerjen meg a jó ügy, mi sem hiányzott, csak a forma, mely a gyermek-predikációk tartalmát, irányát, hangját megszabná. Az Isten ígéletét gyermekeinknek hirdető könyv, egy gyermek-predikáció-gyűjtemény kellett még. A kísérlettevő lelkészek beszédeiket nem bocsátották közre, félve, hogy a közvetlen behatások alatt sokszor inkább rögtönzött beszédek a formai tökélyt nélkülözik. Ily irányú és irányú magyar beszédgyűjtemény még nincs; annál kiválóbb kötetekkel dicsekedhetik az angol és holland gyermek

predikáció-irodalom. Onnét kellene hát átültetni, s vajha átültethetnők a beszédekkel együtt azt a mély bibliai vallásosságot is, mely az angol és holland ifjuságot ékesíti?

Ennek az óhajtnak élénk hatása alatt Benke István sepsi-szentgyörgyi Mikó-collegiumi rendes tanár áldásos munkára tökéltte magát: ne hiában járt legyen a nagy püspök Török Pál és a nagy professor Ballagi Mór pártfogásából angol és holland egyetemeken, — a jók javából átdolgozott két kötet (angol és holland) gyermek-predikációt, és sajtó alá rendezte azokat e találó czímmel: „Isten országa“.

Az első kötet van előttem, a második karácsonyra fog megjelenni. A Ballagi Mórnak „tanítványi hálás megemlékezésül“ ajánlott kötet czíme: „Isten országa. Tempiomi is iskolai beszédek gyermekek és ifjak istentiszteletére s vallástanítására. Vaughan Jakob brightoni angol hitszónoknak 1878—1881-ig elmondott és Londonban 1881-ben megjelent V. beszéd gyűjteménye után átdolgozta Benke István“ E szép munka a legelőnyösebben mutatja be egy a gyermek-predikációkat, mint a jeles angol predikátort; mely vallásos kedélynek, fegyelmzett paedagog jellemnek és dús erü költői léleknek nyilatkozványa. Érdemes lesz vele megismerkednünk.

Ami a papjaink által keresett „formát“ illeti, első tekintetre szembe ötlük Vaughan gyermek-predikációiban a mi egyházi beszédeinknél megszokott merev beosztásnak, ha nem is teljes hiánya, de kicsibe vétele, meglazítása. Ez maga nem tetszetős, de tetszetős lesz mindenki előtt az ok, a miért szónokunk feláldozta a megállapított formát: ez ok ama „közvetlenség“, melylyel az átgondolt és rendszerbe csoportosított beszédnek azon részein, melyek nem ragadták meg a kis hallgatókat, átsiklásra és azoknak a helyeknek viszont tüzetesb kiszínezésére nyert ösztönt szerző, melyek a gyermekek figyelmét lekötötték, szívüket-lelküket áthatották. Ez a közvetlenség, ez a hallgatók benyomásaitól irányzott inductio meggyőző, maradandó hatást kelt, szent fogadástételre serkent, vallásos ihletre gerjeszt. És megmenti papjainkat a lidércnyomástól: mily formája legyen a gyermek-predikációknak? A látszólagos lazaság a lényegben legnagyobb harmónia, mert a beszéd tárgyát a hallgatóság lelkületével hozza összhangzásba. Vaughan példája elég biztató és vonzó, hogy egyházi szónokaink minden aggodalom nélkül kövessék. Egyszersmind azon szabályt is levonhatjuk belőle, hogy nem kell, nem lehet részleteiben is kidolgozott és betanult beszédekkel állaniök kis hallgatóik elé, hanem az átgondolt és átérzett bibliai tétel kifejezésénél teret kell hagyni az inventionnak, inspirationnak, az adott helyzetből, hangulatból s a közvetlen tapasztalt behatásokból eredő inductionnak.

A másik kiváló sajátága szónokunknak, hogy a gyermekek képzelmét foglalkoztatni, értelmét megvilágosítani, kedélyét felmelegíteni, hitét erősíteni: kifogyhatatlan a szép példázatokban, hasonlatokban, bibliai képekben és történeti anecdotákban. Beszédei ép annak folytán olvasmányokul is nagyon alkalmasok, ébren tartják folyvást az érdeklődést, gazdagok maradandó tanulságokban. Ugyanez okból kimeríthetlen példa-forrásul szolgálnak az egyházi szónoknak, hitelemzőnek és tanítónak.

Oly szertelen Vaughan a bibliai vonatkozások mezején, hogy oda őt a magyar ifju nem is volna képes követni, megfelelő bibliai jártasság hiányában. Az angol gyermek-nevelés a bibliára van alapítva, szerzőnek tehát önként kínálkozott a bibliai locusok tömeges idézé-

sével is kapacitálás; de a magyar nevelés-oktatás talán kellelten túl is világias levén, az átdolgozó helyesen cselekedett, hogy a bibliai utasításokat megkevesbitette.

Helyén lett volna az angol történeti anekdotákat is nagyobb mérvben helyettesítnie magyar történeti és közéleti vonatkozásokkal, mire különben figyelemmel volt több helyen az átültető; a bezzédekét fölhasználó lelkészeknek alkalma nyiland mind több-több hazai eseményrel illusztrálni az előadást. Igy például Dávidnak a Goliáttal fegyvertelenül szembeszállása elbeszélésénél Imre királyunkra is lehetne hivatkozni, ki füzfa pálczával ment a lázadók táborába: „Ki meri a fölkezt királyt bántani?” Vagy hol ugyancsak e második predikációban egy afrikai király egy anekdotája mondatik el, föl lehet említeni Atillát, ki miután legyőzte az egész világot, a Rómáért könyörgő pápa beszédének hatása alatt végre le tudta önmagát is győzni. A mi Napier hadvezérről olvasható, közbeszéd tárgya nálunk Bem hadvezérről: „Tábornok úr, elfoglaltunk egy ágyút!” jelenti diadallal a tiszt; „el kell foglalni a másikat is!” volt a hadvezér válasza.

A harmadik beszéd Erzsébet angol király-leány halálát említi szép példaként; de nem áll e példa mögött István királyunk ébredése sem a bérgyilkos törének zajánál; és méltó az említésre Ipolyi Arnold püspök halála is bibliaolvasás közben, vagy Lónyay Menyhért főgondnokunk halála az orsz. domesztika nagy művének befejezésekor.

A negyedik beszédben az „értelmes szívet” kérés Salamon példája mellett felhozható a korona és kard közt választó Béla esete is. Az oroszlan barlangban ülő Dániel csodájánál említették a bátor tekintet varázshatalma; erre példakép elmondható Deák Ferencz találkozása Szt. Lászlón a bős bikával, stb. stb.

Az „Isten Országá” fölötté hasznos könyv; siessenek megszerezni lelkészeink, és a tanító könyvtárak részére iskolaszékeink.

E. K. L.

Spencer Herbert

elvei az erkölcsi nevelésről.

E kiváló angol bölcész némely nevelési elveinek közlésére azért vállalkoztam, mert nézetei nagyon alkalmazhatók a mi iskolai viszonyainkra és mert tudtommal e kiváló tudós paedagogiája mely sokban emlékeztet Rousseaura — nem igen ismeretes tanító-világunk előtt, és végre azért is, mert szükségesnek tartom, hogy neveléstudományunk szaklapjaink időről időre frissítsenek fel emlékeztünkben egy kevés kis elméleti paedagogiát, egy-egy paedagogiai tudósok szavait, nehogy a csupa gyakorlatiasság után való törekvésünkben nagyon is elemiesekké legyünk. A tanítónak, nézetem szerint, szükséges, hogy paedagogiai ismereteit folytonosan gyarapítsa, különben a gyakorlatban egyoldalú, elfogult és modoros mesterré lesz, a ki csak önmagából merít, eljárását fogásokra alapítja, végre egy ponton megállapodik, és miután az elméleti ismeretek hiányában nem lesz képes eljárását kritikai bírálat alá vetni, hátra marad!

„Van nevelési tanterveinknek egy hiánya, a melyet teljesen figyelmen kívül hagynak. A mig tanítási rendszerünk egyes részletekben, úgy a tananyagot, mint a módszert illetőleg, lényeges javításon ment keresztül, addig a legfőbb hiányról és legsürgetősebb szükségletéről sokaknak még csak sejtelve sincs. Hogy az ifjunak az élet kötelességeire való előkészítése a legfőbb czél, me-

lyet a szülőknek és nevelőknek folyvást szem előtt kell tartani, azt elismerik, de arra semmi gond sincs fordítva, hogy mindkét nembeli ifjúság előkészítettessék arra, hogy majdan mint szülő gyermekei nevelését okszerűen vezethesse. A mig mindenki belátja, hogy a megélhető módjára gondosan elő kell készülni, addig azt hiszik az emberek, hogy a gyermeknevelésre semmiféle előkészület sem kívántatik. A mig számos évet tölt el az ifju, hogy megszerezhesse azon ismereteket, melyek a jó neveléshez megkívántatnak; s mig a leány több évet fordít olyan ügyességek elsajátítására, melyekkel a társaságban kitűnhet: addig egyetlen órácskát sem szentel egyik sem arra, hogy előkészüljön ama minden felelősség legfontosabbjára — a család kormányzásra.

Vajjon azért van-e ez így, mert a család-alapítás talán nagyon véletlen és távol eső lehetőség? Korántsem, hiszen tíz egynél közül kilencznel bizonyosan bekövetkezik. Vagy talán azért, mert a családkormányzás és gyermeknevelés valami nagyon könnyű dolog? Bizonyára nem; sőt a felnőttre váró minden foglalkozások közt ez a legnehezebb. Semmivel sem lehet észszerűen indokolni, hogy a neveléstan ismertetését az iskolai tanfolyamból kihagyjuk. Akár maguknak a szülőknek boldogságára való befolyását, akár a gyermekek és utódai jellemé életére gyakorolt hatását tekintjük: meg kell vallanunk, hogy a testi, értelmi és erkölcsi nevelés helyes módszerének ismerete az ifjúságra nézve rendkívüli fontossággal bíró tudomány. Ezen tárgynak kellene a befejező tanulmányt tenni minden nő- és férfi nevelésében.

Ha hiányzik ezen készület, úgy a gyermekekkel való bánásmód, különösen pedig azok erkölcsi nevelése, siralmasan rossz. A szülők általában nem szoktak gyermekeik nevelése felett gondolkodni vagy ha teszik is, sokszor következtetések hamisak és ellentmondók. Az anyák pedig legtöbb esetben azon bánásmódot alkalmazzák, melyet a pillanat befolyása szül, ezen befolyás pedig óráról-órára változik.

A dolgok ezen állapota hamarosan meg nem változtatható. Számos emberöltőnek kell addig letűnni, mielőtt gyökeres javulást lehetne várni.

Nem tartozunk azok közé, a kik hisznek Lord Palmerston azon dogmájában, mely szerint „minden gyermek jónak születik.” Azokkal sem vagyunk egy véleményen, kik azt hiszik, miszerint a gyermek ügyes fegyvellemmel teljesen olyanná képezhető, a minőnek lennie kell. Ellenkezőleg beérjük, hogy okos bánásmód által a gyermek természetének tökéletlenségei kevesbíthetők, mind a mellett azokat nem lehet teljesen kiirtani.

Ezen előleges megjegyzések után lássuk már most az erkölcsi nevelés valódi célját és módszerét.

Ha a gyermek elesett, vagy fejét az asztalba ütötte, fájdalmat érez, melyre vissza emlékezvén, máskor vigyázóbbá leendő, s ily tapasztalatok ismétlése által mulatainak biztosabb irányzására vezéreltetik. Ha izzó tűzfogóhoz, vagy kezével gyertyalánghoz kapott, a származott égés oly leczke leendő, melyet egyhamar nem fog elfeledni. Néhány hasouló eset oly mély benyomást fog maga után hagyni, mely nem engedi, hogy saját egészségének alapfeltételeiről megfeledkezzék.

Ezen esetben tehát maga a természet tanít bennünket a legegyszerűbb módon az erkölcsi fegyvelmezés valódi elméletére és gyakorlatára.

A végső mérték, mely szerint a világ az emberi magaviseletet megszokta ítélni, annak tudatából áll, vajjon boldog vagy boldogtalanságot eredményez-e? Ugy tartjuk, hogy a részegeskedés rossz, mert testi elgyengülést és oly erkölcsi gonoszt eredményez, mely nemcsak

magára a részegeskedőre, hanem még hozzátartozóira is átszáll. Ha a lopás a tolvajnak és meglopottnak egyaránt gyönyört okozna, ezen tényt nem találják a bűnök lajstromában. Ha föltehetnők, hogy a jó cselekedet az emberi nyomort szaporítja, akkor azt elkárthatnók és nem tekintenők jónak. Az ember-baráti törekvések, valamint az egyesek törekvései is, előre elképzelt eredmények folytán, a szerint szoktak megítélni, a mint azok az emberek örömeit vagy bajait növelik. Ilyen értelemben a gyermeki életből fennebb felhozott cselekedeteket is illethetjük a helyes és helytelen tett jelzésével. Ezen tetteknelő figyelembe kell vennünk azon büntetések természetét, melyek nem testi kihágások meggátlására vannak szánva. Csak jobb szó hiányában nevezzük büntetéseknek, mert ezek nem szó szerinti büntetések. Ezek ugyanis nem abban állanak, hogy mesterséges uton és szükségén kívül fájdalmat okoznak; hanem hogy egyszerűen jótékony gátakat vetnek azon cselekvéseknek, melyek a testi jóléttel homlok egyenest ellenkeznek. Ezen büntetéseknek az a különös sajátága van, hogy azok kikerülhetetlen következményei azon tetteknek, melyekből folynak, vagy más szóval: ezek csakis a gyermek cselekvései által előidézett kikerülhetetlen visszahatások.

Vegyük figyelembe továbbá, hogy ezen fájdalmas visszahatások mindig a kihágásokhoz vannak mérve. Csekély baleset, csekély fájdalmat, s nagyobb érzékenyebbet von maga után. Koránt sem volna helyes egy kis gyer-

mekeket, a ki az ajtó-küszöbön átbukik, az esés fájdalmán kívül még egyébvel is lakoltatni azért, hogy máskor vigyázóbb legyen. Mert naponkinti tapasztalata őt csak arra tanítja, hogy a nagyobb vagy kisebb hibának nagyobb vagy kisebb büntetése van és ő ahoz alkalmazza magaviseletét.

Vége azt is meg kell jegyezni, hogy ezen természetes visszahatások, melyek a gyermek tettét nyomban követik, mindig ugyanazok, közvetlenek, nem ingadozó és ki nem kerülhetők. Nincs itt fenyegetés, hanem csendes és szigorú meglakolás. Ha ismétli, újra ugyanaz az eredmény következik be; s így tovább minden alkalommal. Valahányszor az élettelen tárgyakkal jön érintkezésbe, mindannyiszor ezen változatlan ellentállásra talál, mely elől nincsen menekülés, s mely semmi mentésre sem hallgat és a melytől nincsen föllebezés: ezen szigorú, de üdvös fegyelmet felismerve, csakhamar rendkívül fog vigyázni, hogy kihágást többé el ne kövessen.

Ezen általános igazságok még sokkal fontosabbnak tűnnek fel előttünk, ha meggondoljuk, hogy azok úgy az egész érett, mint a gyermeki korra nézve egyaránt érvényesek. Miután a házi nevelés megszűnt, s midőn már nincsenek többé szülők és tanítók, hogy e vagy ama cselekvési mód ellen tiltakozzanak, egy oly fegyelem lép előtérbe, mely hasonló ahoz, a melynek nyomán a kis gyermek önmagára vigyázni megtanul.

(Folyt. következik.)

Közlő: *Lázárné-Kasztner Janka.*

T Á R C Z A.

Az épületeket pusztító gombákról.

A régi időben csakis a nagytermes kalapos gombákat ismerte az emberiség s mivel ezek, olyan helyeken tanyáztak, hol rothadás és senyvedés uralkodott, kikerülték őket, s neomsokat törődtek velök. A gombát mindenki egészségtelennek tartotta, kikerülte s a nép között szaporasága közmondássá vált. Sokszor halljuk ma is azt a megjegyzést, hogy úgy szaporodik valami, mint a gomba s valóban ma már nem a nagy természetes gombák, hanem az apró telepesek betöltik az egész világot. Alig van egy növény, melynek ne volna sajátosságos élődi gombája. Apró gombák támadják meg az erdők óriás fáit.

A nagyobb gombákon, kisebb gombák elődiskednek. A göresövi kis Álgákon, még kisebb Chytridiák elődiskednek s ezerei pusztulnak el évenként házi állatainknak olyan betegségben, melybe a ragályt valamely apró gomba vitte által. Már a csecsemő szájában egy gomba telep támad — *Oidium albicans* — akkor midőn még anyjának emlőjét szívja, s alig buvnak ki első fogai, már ezeknek kemény zománczát egy pusztító gomba, — *Leptotrix buccalis*, — ostromolja. Gombák fertőztetik meg kutjaink vizét. Erdőszök és havasi lakók már régi időtől fogva 2 gombával kinlődtak, mely igen sokszor egészen tönkre tette fából készült lakó házaikat (*Polyporus destructor*, *Polyporus trabeus*) de a kettő közül egyik sem ér fel azon épület pusztító gombával, mely mai nap nagyobb városokban oly ijesztő mérvben lépett fel, hogy lakást, butort, de mindennek felett a lakók egészségét veszélylyel fenyegeti. Ez a *Merulius lacrymans*. Azt hiszik az emberek, hogy ennek fellépése a divattal jár. Az igaz, hogy olyan helyeken lépett és lép fel, hol eddigelő egészen ismeretlen volt, mostan pedig egész

utezákat, városrészeket pusztítólag támad meg. Az igaz, hogy különös szeretettel viseltetik az új épületek ellen és élő i természetű, oly jól rejtli el, hogy az emberek csak akkor veszik észre, midőn már késő. Erre legközelebről káros például felhozhatjuk a breslauer képzőművészeti palotát, melynek fa állományát s butorait egészen tönkretette.

Mint minden gombánál, ennél is két alakot különböztet meg a botanicus, u. m. a gomba telepet és a csirmag-tartót. Amazt jobban nevezhetjük a gomba gyökerének, ez a mi valóban a fa anyagot pusztítja. Sötét nedves helyeken a padlózat bélés fáján, küszöbök alatt, mint finom fonal. szabadszemmél alig észrevehetőleg, minden hasítékba benyulva senyveszt mindent a mi fa. Később elé bujnak a sötétből a fa tárgyak felületén, mint fehér pontocskák; mind számosabban tűnnek elő pelyhes fonalszerű szövetet képezve, később tömöttebb szürkés fehér foltokat képeznek, melyeknek nagyságuk alig egy méternél nagyobb s kártyapapír vastagságúakká válnak. Alig hogy valamely boronához érnek, mindenféle nyulványok ágaznak ki belőle, táplálékot keresve behatolnak a kőfalak hasadékaiba, innen kedvezőbb talaj után törekedve, nemcsak a faneműeket támadják meg, hanem, szőnyegeket, képeket, könyveket, szóval ezekhez hasonló bárminemű házi eszközöket. A másik része a ház pusztító gombának a csirmagtartó, ez csak olyan helyeken tenyészik, hol levegő és világosság juthat hozzá, tehát a fák külső oldalain.

Kinézésére nézve egy ököl nagyságú kalácshoz hasonlít, melyet kívülről lapos, ránczos, reczeszövet borít, belsejében pedig teméntelen hosszukás sárga-barna csirmagvak vannak. Ha összeszámitnók, számuk kitenne 28 milliót. Midőn a csirmagtartó meg van érve, annyi vi-

zet bocsát ki magából, hogy az belőle cseppenként hull alá, s innen is van az, hogy a köznép könnyező gombának nevezi. A vegytani vizsgálat kimutatta azt, hogy tömegében 68.4% viz van. De szerencse az, hogy a csirmagtartó nem mindig jut tökéletes kifejlődésre. Mert a gombáknál általában az a sajátságos, hogy az a körülmény, mely kedvez a gombafonal, az az a telep kifejlődésének, hátráltatja a csirmagtartó kifejlődését vagy éppen ezt el is nyomhatja. És az a körülmény viszont kifejlődhetik. Ezért van, hogy a ház-pusztító gombát a köznép 2 alakban ismeri, s az egyik alakot pinczetápetnek, a másikat pedig kútfürtnek nevezi. Amaz a pinczéknek falait 2 cm. vastagságu sötét zöld nemez szövethoz hasonlólag vonja be, emez pedig 5 m. hosszúságban dugja a kutak és vízvezetékek csöveit. De ezen kedvező körülmény, hol a gombafonal oly jól tenyészhetik, a csirmagtartó tenyészetének soha sem kedvez. Ezért a botanikusok ezen alakokat mindig csak Ryzomorfnak nevezik. Ilyeneknek számították a házpusztító gombáknak telepeit, sőt még egy különös faj-nevet is adtak neki, (Himantia) míg végtére felfedezték, hogy ez a gomba fonalaknak csak a gyökere, s ez által veszi táplálékát a fanemű anyagokból. Ezen gomba fonalak behatolnak a faneműek rostjai közé azt rothasztva és korhasztva egészen megsemmisítik. Ha egy ilyen megtámadott felfelületre ujunkkal rányomunk, porozva esik széjjel, s ezen nem is csodálkozhatunk azóta, hogy Poleck kimutatta, hogy a fából éppen 57% ot pusztít el ezen gomba s hogy az ilyen megtámadott fának fajsúlya $\frac{1}{3}$ -dal kevesebb, mint az egészségesé. Ilyen megtámadott fában a gomba sem élhet már tovább, hanem el kell, hogy pusztuljon, hanem ezt a pillanatot ő nem is várja be, kivándorol belőle s egészségest támad meg. Így képes egy háznak minden falalkatrészit tönkre tenni, s ha ezzel készen van, megyen tovább a szomszédba. Ha már mostan ezt a veszedelmességét elhisszük, akkor át kell azt is látnunk, hogy valamit tenni kell, azaz védekeznünk kell a pusztítás ellen. Most az a kérdés, hogy mi módon lehet ezt sikerrel elérni. A módszer kétféle. Meg kell ölni a gombának telepét, a mi elérhető az által, hogy a faneműek teljesen kiszáritatnak. Ezen kiszáritás legkönnyebben lesz elérhető üde, megújuló légáramlat által. Ez így magában könnyen is volna elérhető, s már régóta is ismerik, csak hogy alkalmazni ottan, hol ezen házpusztító gomba már felütötte fejét, nem olyan könnyű, mint a róla való elmékedés. Itten az első teendő, minden megtámadott fatárgyat, sőt nemesak a fát, hanem még a vakolatot is eltávolítani, s egy bizonyos ideig az ilyen helyeket frissen áramló léghúzzammal kiszáritani. Vannak ugyan a hirdetések rovatában igen magasztalt Merulius gomba irtó szerek, ezekről azonban még mind hiányoznak a pozitív bizonyítékok, hogy vajjon éppen olyan jók-e, mint a miként őket feltalálóik dicsérik. De ezek is voltak valami haszonnal az emberiségre nézve, mert Breslauban Poleck kísérleteket végzett velök. Vegyileg vizsgálta a Merulius lacrimans gomba telepét, a csirmagtartóját, az általok megtámadott fákat és mindezeket összehasonlította az egészséges fákkal, s a következő érdekes eredményeket nyerte.

Ezen házpusztító gomba feltűnően nagy mennyiségben tartalmaz magában kálium és phosphorsavat. Különösen a káli tartalma több mint minden más gombában, ellenben a phosphorsav nagyobb mennyiségben fordul elő a Morchellánál, mint a Merulius lacrimansnál. A phosphorsav főképen káliumhoz, mészhez és vashoz van kötve. De e tekintetben is különbség van a gomba telep és csirmagtartó között. Amaz az olthatatlan phos-

fátjait a mésznek és vasnak tartalmazza, ez pedig oltható kálium phosphátot tartalmaz magában. Ennek hamujában 46.5% káliumot és 48.5% phosphorsavat lehetett találni. A házpusztító gomba 3200-szor több phosphorsavat és 900-szor több káliumot tartalmaz, mint a téli tűzelő fák, de csak 248-szor több phosphorsavat és 180-szorta több káliumot, mint a nyáron vágott fák. Ezek a számok azért oly tanulságosak, mert ezekből lehet átlátni, hogyha a fák, midőn nedvdúsak; tehát nyáron vágatnak, sokkalta több olyan ásványi részt tartalmaznak, melyek a gombának táplálékul szolgálhatnak, s ez az oka, hogy a nyáron vágott fákon ez a gomba jobban tenyészik, mint a télen vágottakon. Ennek az állításnak valóságát bizonyították Poleck csirázó kísérletei is. Ő elhíntette a házpusztító gomba csirmagvait egy télen kivágott fatörzsének kereszt-metszetére. A fa úgy volt felállítva, hogy egy néhány mm. vastagságnyi vízrétegbe volt téve, melyből kellő nyersséget nyert a táplálkozásra. Ilyen módon voltak az elvetések végrehajtva egy áprilisban kivágott fa törzsre is.

Ezen a sporák csirázásnak is indultak, gombafonalak hatoltak a farostokba s a fejtér tényleg Hyphák megjelentek a metszési felületen, ez pedig jellegző fellépés a házpusztító gombának. A télen vágott fán a sporák nem jutottak csirázásra. Ez a tény nagy gyakorlati horderevével bír; mert ebből tanulhatjuk meg, hogy házépítésre való fákat nem miként szokás tavasszal v nyáron, hanem télen kell vágni. Ez a dolog azonban nem valami nagy ujság, mert már a régiek is ismerték, csak hogy a mai tudós világban, az ilyen gondoskodást szerfelettinek tartották, megvetették s e mellett szépen el is felelték. De most az a kérdés, hogy honnan jönnek azok a csirmagvak, a melyek a mi lakóházainkat lepik meg. Ezen kérdésre egyszerűleg azt mondhatnók, hogy a házpusztító gombának eredeti hazája az erdő s valószínű, hogy a csirmag még az erdőkről, hol a boronákat kifáragták, hurezoltatott be a lakóházakba. De legújabb időben városokban rothadó fatörzsekön is lehetett találni. Ezt bizonyítja az Elbe mellett Königsteinban lakó Kriger nevű tanító, kinek gomba gyűjteményéről a szaktudósok oly elismerőleg nyilatkoztak. Azonban az ilyen eset oly ritka, hogy a házpusztító gombának e módoni terjedését el nem hihetjük. Azonban kereshetjük a terjedést mégis a falukban és a városokban is, mert ne feledjük el, hogy egy egyetlen csirmagtartóban teméntelen mennyiségű csirmag fordul elő. Vegyük ehhez a szívós életet, mely több éven át megtartja életképességét, a nyugvó csirák csak kedvező alkalomra várnak s ha ezt elérik új életre ébrednek s pusztító munkájukat folytatják.

Nemesak a faneműeken, hanem a talajban is visszamaradt gombatelep maradványok képesek új telepet létre hozni. Hartig be is bizonyította, hogy ilyen telep hulladékok a télen vágott fákon is jól tenyészhetnek. Tehát mindezek után a gondos óvakodás abban áll, hogy minden gomba irtásnál a hulladékokat és hordalékokat jól megfelelő fertőtlenítő anyagokkal bőven telítsük. A házpusztító gomba ellen síkra szállni nem csak azért vagyunk kötelesek, mivel ez képes lakóházunkat egészen tönkre tenni, hanem azért is, mert kigőzölgése károsan hat az egészségre.

(Vége következik)

Dr. Bartók István.

L A P S Z E M L E.

„Revue Pédagogique“. Igen érdekes és tanulságos ennek a folyóiratnak „Az iskolai jáékok Belgiumban“ című közleménye, tulajdonképen dr. Fernand Lagrange-

Folytatás a mellékleten.

gyűjtés által kívánja fedél alá hozni s az enyészettől megmenteni. Az egyesület, mint elnök kifejté, saját erejéből a költséget nem fedezhetné, azért gyűjtőívek osztattak ki. — A tanítók a Tisza vidékéről magukkal hozott vesszőből 12-én egész nap a kosárfonást tanulták 4 tanító utmutatása mellett, mit elsajátítván otthon a népet és gyermekeket fogják rá megtanítani szabad idejükben. A népnek erre szüksége van, mert nagyon szegény; vessző pedig bőven van a Tisza vidékén.

B.

I R O D A L O M.

Magyar Kalliópé 202 egy két s három szólamu egyházi és világi énekek szemelvényes gyűjteménye középiskolai s magánhasználatra; szerkesztették: *Deák Gerő*, ev. ref. kántor-tanító és *Makai Jenő*, ev. ref. kántor-tanító.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület állandó igazgató tanácsa által 1409—1888. szám alatt engedélyezett és ajánlott segéd-tankönyv. Kapható szerzőknél Szászvároson; ára 1 frt.

Ugy tudom, hogy az ev. ref. egyetemes konvent által már korábban szabályozott gimnáziumi tantervben a kötelezett tantárgyak közé az ének is fölvétetett. Oly segéd-tankönyv vagy kézikönyv azonban, mely a gimnáziumi énektanítást tüzte volna ki feladatául, az említett tanterv életbeléptetése óta sem jelent meg tankönyvirodalmunkban.

Igen hasznos és elismerésre méltó munkát végeztek tehát a szerzők, midőn mint szakemberek és arrahivatott egyének a gimnáziumi ének-tanítás ügyét fölkarolva, a „Magyar Kalliópé“ szerkesztése által szigorúan alkalmazkodván a konventi tanterv követelményeihez, éppen a legszükségesebb segéd-tankönyvvel szaporították tankönyvirodalmunkat s egyzersmind lehetővé tenni igyekeztek, hogy a tantervben megjelölt cél, szakszerű vezetés mellett és a helyesen megválasztott tananyag feldolgozása által, elérhető legyen.

De lássuk a gyűjteményt.

A gyűjtemény két főrészből áll, igen helyes és cél-szerű beosztással. Az első részben az „Egyházi énekek, a másodikban a „Világi énekek“ vannak csoportosítva.

Az első részben vannak: I. Dicséretetek. II. Zsoltárok. III. Chorálok és imák. IV. Temetési énekek.

A második részben: I. Nemzeti dalok. II. Nép-dalok. III. Bordalok. IV. Indulók.

Mindkét rész a helyes és cél-szerű beosztás mellett igen gazdag és változatos tartalommal bír.

A dicséretetek és zsoltárok számszerint 34 a hazai ref. énekeskönyvekből vannak átvéve s fokozatosan egy-két és három szólamra átírva. Az egyes szólamok dallamosak, az összhangzatok kifogástalanok és megható szépek.

Megjegyzendő, hogy a hazai ref. énekeskönyvekből az isteni tiszteletek alkalmával leginkább használtatni szokott dicséretetek és zsoltárok vették át, a dallamokból csaknem teljesen kihagyva a melizmákat, azaz: a hangoknak szükségtelen összekötését s minden egyes dallamot magyaros ritmusra írtak át. Sajnálattal jegyzik meg azonban szerzők, hogy az új ütemű melodiák mellett a régi szövegeket voltak kénytelenek megtartani, nem állván a konventi énekbizottságnak erre vonatkozó reformmunkálata rendelkezésükre.

A templomi énekek után következnek a Chorálok, alkalmi imák és a temetési énekek, Chorálokból 10, a temetési énekekből 7 darab.

Mind a Chorálok és alkalmi imák, mind pedig a temetési énekek kitűnő darabok: méltán mondhatom, hogy azok az énekirodalom gyöngyeiből vannak kiszemelve s a megválasztás szerzőknek műizléséről és szakértelméről tanuskodik.

A gyűjtemény második részének beosztásánál szintén csak helyeselni lehet azon eljárást, hogy a legelterjedtebb nemzeti dalaink mellett a nyugoti művelt nemzetek legszokottabb hazafias dalaiból is közöltek néhányat, nem kívánunk e

tekintetben is szakítani a művelt nyugattal, honnan jelenben is csak profitirozhatunk.

Igen gazdag, sőt mondhatni, legterjedelmesebb és legváltozatosabb e műnek népdalgűjteménye, a mi szerzők állítása szerint egyfelől népdalirodalmunk gazdagságában, másfelől pedig abban leli magyarázatát, hogy a tanterv főleg a népdalok által követeli a kemény és lágy hangnemek gyakorlását. A népdalok közlésénél, igen helyesen, viszont azt az újítást eszközölték, hogy a népiskolák számára irt, e nemű tankönyvektől eltérőleg, a népdalokat eredeti szövegükkel adják; mert csakugyan a gimnáziumban van helye és ideje, hogy az ifjuság zengzetes népdalaink dallamaihoz szövegül ne a gyermekverseket, melyeket koruknál, érettségük- és műveltségük-nél fogva kicsinyes dolognak tartanak, hanem halhatatlan lírikusaink örökbecsű költeményeit énekelje.

És szintén a gyűjtemény értékét emeli még az is, hogy az összeálló népdalokból, betűkkel megjelölve, igen szép és hatásos népdalegyvelegek vannak egymásutánban összeállítva, és hogy a bordalok és indulók megválasztása is teljesen sikerültnek mondható, mert minden egyes darab aranyat ér. De hogy elfogultsággal, vagy részrehajlással ne vádoltassam, meg-sugom szerzőknek, hogy az igen nehéz, kemény és lágy hangnemeket lehetett és kellett volna is — legalább az első kiadásban — kerülni, hogy e valóban igen becses műnek mondható gyűjtemény minél inkább elterjedhessen.

Azért azonban a „Magyar Kalliópé“ című ezen egyházi és világi énekek szemelvényes gyűjteményét, minthogy helyes és célszerű beosztása mellett igen gazdag és változatos tartalommal, bír s az egyes szólamok, valamint az összhangzatok egyszerűségükben is megható szépek, teljesen sikerült műnek tekintem, s azt a gymnasiumi énektanítás céljából, mint célszerű tankönyvet az illető tanodai előjáróság becses figyelmébe ugyan ajánlom, ohajtván egyzersmind annak minél szélesebb körben való elterjedését annyival inkább, mert e gyűjtemény egyházközségeinkben is, hol már szakértő és hivatásukat átérző kántor-tanítók működnek, az ugynevezett egyházi énekkarok vezetésénél és tanításánál nemcsak sikerrel használható, hanem nélkülözhetetlen, miért is annak megszerzését minden jóaraváló kántor-tanítónak vagy egyházközségnek eléggé nem ajánlhatom.

Ára csak egy forint, de értéke, mely célszerűen kezelve nemcsak anyaszentegyházunknak, hanem szeretett nemzetünknek is örökbecsű kincset kamatoz, kiszámíthatlan.

Penedek Samu.

A magyar írási betűk szemléltetése és ütemzésének kézikönyve, általános alapos oktatásra és gyakorlati használatra írta és autografalta *Juhász Péter* tanító. Budapest. Ára 1 frt. Szerző, kit — saját szavai szerint — nem a hírnév, vagy tán dicsvágy, hanem a közszolgálat iránti kötelesség érzete vezérelt művének megírására, az írási betűk tanítását a beszed és értelemgyakorlatok alapján fejti ki Tanítási módszere a neveléstani követelményeknek a szó legteljesebb értelmében, minden tekintetben annyira megfelel, hogy a népiskolai írástanításnál e jeles kis munka valóban egy oly hézagot pótol, mely eddigelé betöltetlenül állott. Az utóbbi tíz év alatt tagadhatlanul nem egy eléggé jó írásminta-sorozat adtak ki, azonban Juhász Péter tanító műve ezek mellett olyan, melyet a különösen ügyes módszertani feldolgozás tekintetéből a kezdő tanítóknak a legmelegebben lehet ajánlani. Gyakorlottságul bíró tanítók is sok tanulságos dolgot meríthetnek e kis füzetből, mely csinosan készített magyar és német ütemirás mintá lapok kíséretében jelent meg, miután ezen írási tanmenet követése által sikerülne valahára népis-kolánkban az írástanítás terén egy az eddigieknél sokkal jobb irányu és minden tekintetben egyöntetűbb módszert állítani a most is még sok helyen fenálló rendszertelenség helyébe.

Sárdi István.

V E G Y E S E K

— Midőn lapunk folyó évi ezen első számát megküldeni szerencsések vagyunk, egyszersmind azon tiszteletteljes kérést intézzük nagyrabecsült olvasóinkhoz, miszerint a ki lapunkat ez év folytatni jártni nem kívánna, sziveskedjék már ez első számot visszaküldeni, hogy az előfizetés tekintetében a kiadó-hivatal tévedésben ne legyen s biztosan tájékozhatjuk magunkat.

— Uj igazgató-tanácsos. A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter a kolozsvári állami tanítóképző igazgató-tanácsossává, az elhalt Adler Antal helyébe, dr. Vályi Gábor egyetemi tanárt nevezte ki.

— Az sz.-lászlói állami népiskolánál áthelyezés folytán a segédtanítói állás már másodizben megüresedett.

— A vall.- és közokt. miniszter Eötvös Károly Lajost, ki Háromszék megyében a tanfelügyelőséget eddig helyettes minőségben vezette, ugyanoda tanfelügyelőnek nevezte ki.

— Erdélyrészi technológiai iparmuzeum. Mult hó 26-án d. e. 11 órakor nyitották meg ünnepélyesen Kolozsvárt az „erdélyrészi tech. iparmuzeum“-ot. A vallás és közoktatási minisztert Hegedűs Károly, a budapesti technológiai iparmuzeum igazgatója képviselte. Az ünnepély az iparmuzeum helyiségében a főtéri plébánia épületben (a keresk. akadémia volt helyiségében) nagy érdeklődés mellett folyt le. Beszédet mondtak Sigmond Dezső, orsz. képviselő, iparkamrai elnök, mint az iparmuzeum felügyelő bizottságának elnöke, Hegedűs Károly és Albach Géza polgármester a város nevében. Az iparmuzeum keletkezésének történetét dr. Ferenczi Zoltán, igazgató olvasta fel. Létrehozásában a kolozsvári keresk. és iparkamra, annak elnöke Sigmond Dezső és titkára Gámán Zsigmond fejtettek ki elismerésre méltó buzgóságot.

— Ajánlott rajzminták. Vidéky János fővárosi ipariskolai igazgató által szerkesztett „Módszeres rajzoktatás“ cz. mintalapgyűjteményt a vall.- és közokt. miniszter használatra ajánlotta, főképen ipariskolák számára.

— Új iskolai gondnokság. A szucsáki állami iskola gondnoksága közelebről újjá alakulván, a vallás- és közokt. m. kir. miniszter dr. Berde Áront, elnökké, Szigethi Miklóst, Kelemen Elekét, Horváth Sándort, Bíró Józsefet, Pap Lászlót, Pap Józsefet, Kónya Józsefet és Székely Sándort rendes tagokká nevezte ki.

— Alapítványok. Sóvári Soós Gábor hajdunánási ügyvéd és volt országyűlési képviselő a debreczeni főiskolában „egy ref. gymnasiumi tanárképző intézettel összekötendő és egyetemi fakultási rangra emelendő bölcsészeti szaktanfolyam“ tanszékeinek alapítására és fentartására 50,000 frtos, a hajdunánási 6 osztályú ev. ref. gymnasium „V. és VI. o. ban működő két tanárnak, a görög nyelv és mathesis tanárainak“ fizetésére 30,000 frtos alapítványt tett. — Gr. Kún Kocsárd, a szászvárosi Kún-tanoda bőkezű támogatója, a szathmár-németi ref. gymnasium javára, annak 8 osztályra való kiegészítése végett, 100,000 frtos alapítványt tett. — A hőmező-vásárhelyi főgymnasiumban Kiss Gusztáv tanár 37 éves működés után nyugalomba vonulván, tanítványai nevének és emlékének megörökítése végett 500 frtos alapítványt tettek a nevezett főgymnasiumnál, melynek k. m. t. bármely felekezeti jó erkölcsű és jó előmenetelű tanulónak fognak kiadatni.

— A vallás- és közokt. miniszter Békey Imre, minisz. oszt. tanácsost és fővárosi kir. tanfelügyelőt az orsz. közokt.-tanács váltakozó tagjául közelebről kinevezte.

— Az erdélyi gazdasági egyesület saját főszerkesztőjét az „Erdélyi Gazda“-t, a „Méhészeti Közlöny“-nyel együtt, iskolák, tanítók és lelkészek számára 1 frt 50 kr. előfizetési díj mellett küldi meg. Ajánljuk az érdekeltek figyelmébe

— Eltiltás a tanítói pályáról. Horváth István tanár-pusztai és Nagy Sándor felső-süllyégi róm. kath. tanítók a törvényszék által 6 havi, illetve 3 évi börtönrre ítéltetvén, a vall. és közokt. miniszter nevezettek a tanítói pályától végleg eltiltotta.

— Pályázat. A „Fehérmegyei tantestület“ a következő pályázati tételre tüzte ki tagjai részére: 1) „Mikép vezethetjük be az iskolás gyermekeket a térkép olvasásában?“ 2) „Az írásbeli dvlgozatok kijavításáról a népiskolába.“ 3) „Tárgyalassék kimerítően a törvényisztelet ápolása és fejlesztése a népiskolában.“ A pályamunkák beadási ideje 1889. május 31-ike. A legjobb dolgozatok pályadíja 2—2 drb. kir. arany. második jutalom minden egyes tételnél 1 kir. arany. A pályamunkák a tanító-tesület elnökségéhez Székes-Fehérvárra küldendők.

— Elismerés. Nyitramegye törvényhatóságának rkivüli közgyűlése, a megye kir. tanfelügyelőjének Libertiny Gusztáv ak, a magyar nyelvnek a megye területén való tanításáról tett jelentés kapcsán, az ezen irányban kifejtett oda-adó működéséért jegyzőkönyvi elismerést szavazott.

— A latin- és görögnyelv ellen. Németországban 21.409 aláírást gyűjtöttek egy kérelem alá, melyben arra kéri az aláírók a porosz közokt. minisztert, hogy a holt nyelvek tanítását, melyek jelenben az ifjuságot nagyon elfoglalják, s a miért a modern tárgyakkal behatóan nem foglalkozhatnak, korlátozza. Ohajtják egyszersmind, hogy a tanítás alapját a németnyelv és német történelem képezze, a nevelés legyen nemzetiségi, a tanterv legyen több tekintettel az ifjuság testi nevelésére, s a középiskola ne csak az egyetemre, hanem a gyakorlati pályákra is képezhesen. Az aláírások az értelmiség köréből kerültek ki. Min. egy 300 gymn. tanár is van köztük.

— Új tanrendszer. Jens L. Christensen német tanár egy új tervet hozott javaslatba az iskolák rendezésére nézve. E szerint a tanulás egész folyamata négy szakaszra lenne osztva. Az első magába foglalná az elemi 6 éves tanfolyamot, a második egy középfokú 6 éves tanfolyamot, a harmadik egy 5 éves felsőbb tanfolyamot, a negyedik az egyetemi tanfolyamot. Az el. tanf. 3 éve elteltével kiválogatnák azon növendékeket, a kik a tanulásra több tehetséggel s kedvvel bírnak s esetleg tudományos pályára mehetnek. Az így kiválasztottak belépnek a középfokú iskolába, a többiek végzik az el. tanfolyamot. A középfokú tanfolyam első három évének elteltével ismét kiválogatás lesz; kiválasztják azokat a kik jobban tanulnak s esetleg tudományos pályára indulhatnak, a többieket ott hagyják a középfokú iskolában, hogy végezzék még annak hátralévő három osztályát. A kiválasztottak belépnek a felsőbb fokú tanfolyamba, melynek 3 éve eltelté után újból megtörténik a kiválasztás. A kik ezen felsőbb fokú tanfolyam 3 évében jól tanultak s reményt nyújtanak arra, hogy az egyetemeken való tanulást is megbirják benmaradnak ezen felsőbb fokú intézetben még 2 évig s miután így végzik a felsőbb fokú intézet mind az 5 évét, átmennek az egyetemre. A kik kevesebb tehetséget mutattak a 3 év alatt, nem végzik a két felső osztályt, hanem kimennek valamely pályára. Christensen azt véli, hogy ezen az uton el lesz érve az a cél, hogy a tudományos pályára csak olyan ifjak fognak lépni, a kik arra hivatással bírnak.

— Tannyelv az elzászi iskolában. Az elzászi iskolákban elrendelték, hogy heti 30 órából 25-öt német nyelven, 5-öt francziául tartsanak.

TARTALOM: Felhívás előfizetésre A szerkesztő. — A Mátyás király szobra Fazakas József. — A nemzethez! (Felhívás.) — A szakiskolák céljaikra munkálnak-e? Kovács Antal. — Gyermekeket isztenteleteink és az „Isten országa“ E. K. L. — Spenczer Herbert elvei az erkölcsi nevelésről Közl.: Lázárné-Kaszner Janka-Tárca: Az épületeket pusztító gombákról. Dr. Bartók István — Lapszemle: Közl. Bournáz János. Egyesületi élet. — Irodalom: Könyvismertetések: Benedek Samu Sárdi István. — Vegyesek.

nak, a testgyakorlat tantervének revíziójára kiküldött bizottság egyik tagjának a közoktatási kormányhoz intézett jelentése a Belgiumban Dinán városban 1888. szeptember 2-án megtartott congressusba való küldetéséről, a mely congressusnak egyedüli célja volt az iskolai játékok kérdésének, nevezetesen a testi nevelésben való szereplőnek tanulmányozása és megvitatása.

Bensőséggel, sőt elragadtatással szól Lagrange a belga szomszédok szívélyes fogadásáról, előzékenységéről s hogy mennyire át vannak hatva a nevelés fontosságától, a mely körülmény nagyban előmozdította, hogy küldetésöknek teljesen megfelelhettek.

Már a kikötőben történt fogadtatáskor is igen élénk eszmecsere fejlődött ki a játékokról.

„Micsoda testgyakorlatot tanítanak iskoláinkban? Micsoda taneszközökön gyakoroltatják a gyermekeket?” kérdé Langrange. „A tornaeszközökkel, felelé Docx, a congressus elnöke. csaknem egészen felhagytunk, s bizonyára nem fog iskoláinkban találni sem karikákat, sem trapezt, sem pedig karfát. A tornaszerekkel való gyakorlatokat már csaknem tíz év óta játékokkal helyettesítettük s azóta gyermekeink sokkal ügyesebbek, erősebbek és vidámabbak.” Egész uton a kikötőtől a városig, egymond Lagrange, egyebet se tettünk, én és társaim, minthogy kérdésekkel ostromoltuk szíves szomszédainkat. Az üléseinken kívül is, sétánk alatt a város megtekintésekor, asztalnál, szóval mindig bő alkalmunk volt a gyermekek egészségügyének megbeszélésére. Alkalmunk volt a legkitünőbb, legilletékesebb szakértők nézeteivel és fellegásával megismerkedni.

A congressus tagjai között voltak híres orvosok, középiskolai tanárok és tanítóképezdei paedagogusok.

Azt mondhatná valaki, a mi viszonyaink szerint ítélve, hogy mindezen kitünőségek illetékesek lehetnek talán az irodalomban, vagy matematikában véleményt mondani, de micsoda tapasztalatuk lehet a testgyakorlatban? Igaz ugyan, hogy Franciaországban (bátran mondhatjuk, hogy nálunk Magyarországon is csak így van!) a tanárok egyáltalában egy cseppet sem foglalkoznak a növendékek izmainak és tüdőinek fejlesztésével, de Belgiumban a legnagyobb kitünőségek sem restellik a testgyakorlat tanítását. S ebben nagy fölényök van a belgáknak a paedagógiában.

A testgyakorlat ott nem facultativ, hanem a többi tárgyakkal egyrangú.

A tornatanítás a legjobb kezekre van bízva. A tornatanártól nemcsak azt kívánják meg, hogy akrobata legyen csupán, hanem általános képzettséggel is kell bírnia, hogy teljes tudatával legyen a különböző gyakorlatok hatásának. Franciaországban (nálunk is!) a legtöbb tornatanár intelligensnek nevezhető; némelyek tudományos ismeretekkel is rendelkeznek. Azonban ezek nagy kisebbségben vannak, s a legtöbben, a kikre gyermekeink testi nevelése bízva van, csak testi ügyességgel bírnak, általában derék emberek, de nagyon tudatlanok.

Épen ez egyik következtetlensége nevelésünknek, hogy olyan egyének tanítják nálunk a szertornát, a kik semminemű szellemi műveltséggel, sem pedig élettani, sem egészségügyi ismeretekkel nem bírnak, a minek következtében némely testi elferdülések könnyen bekövetkezhetnek. De ha már nem képezhetünk egyszerre ilyen tanárokat, legalább taníttassunk a mostaniakkal egyszerűbb és természetesebb tornát; igyekezzünk legalább szomszédaink módszerét elsajátítani.

Ennek a módszernek az előnyeiről alkalmunk volt meggyőződni nemcsak elméletben, hanem gyakorlatban is, t. i. a congressus nemcsak hogy megvitatatta a gyermekek

játékok elméletét, hanem azokat gyakorlatilag is megmutatta. Ugyanazok a tagjai a congressusnak, a kik a kérdés elméleti oldalához hozzászóltak, részt vettek a gyakorlati kivitelben is.

Egy nagy térségen Docx ezredes körülbelül negyven tagból álló csoportot alakított férfiakból és nőkből vegyesen. A férfiak teketória nélkül ingujra vetkeztek s megkezdték a játékokat. Előbb olyan játékokat mutattak, a melyekben a nők is részt vettek; azután a nagyobb erő kifejtést igénylő játékok következtek, a melyeket csak a férfiak játsztak. Legérdekesebb volt a belga eredetű lapda játék. Látni lehetett mily odaadással s valósággal gyermeki elragadtatással, mily kipirult iskolásgyererek arccal játsztak. A szónokok mindnyájan hangsúlyozták a játékok szabályozásának, vezetésének és felügyelésének szükségességét s hogy játéktanítóra szükség van.

A gyermek magára hagyatva nem fog játszani, mert nem tud játszani; a tanítónak kell őt erre megtanítania. A tanítónak kell közbejönnie, hogy a játékot rendezze, hogy kinek-kinek kijelölje a helyét és szerepét, hogy a játékok vetélkedését felélessze. A tanító dolga továbbá a játék megválasztása az évszak, a napszak, a növendékek kora és neme szerint, továbbá a hely természetéhez képest. A játék-repertoire rendkívül változatos; mintegy hatvan játék van a tantervbe felvéve.

Egy felette fontos és nélkülözhetlen feltétele azonban az iskolai játékok sikerének a játékok jókedve, (kedélye). S nincs-e e tekintetben több garancia a mulató játékokban, mint a vezényszóra végzett egyhangu s együttes testmozgásban? Sokan csak kénytetve és lanyhán végzik e gyakorlatokat, míg a mulató játékokat vetélkedve, a legélénkebb érdeklődéssel s egész odaadással játszik. „Nincs oly kemény büntetés növendékeinkre nézve, egymond a belga szónokok egyike, mint a játékoktól való eltiltás.” Míg francia tanulóink, folytatja Lagrange, ellenkezőleg a legnagyobb jutalmazásnak tekintenek a tornagyakorlatok alól való felmentést (Nálunk is!)

Egyike a felvetett és megvitatott kérdéseknek az volt, hogy „hol kell játszani?”

Kisebb városokban elégséges az iskolai helyiség; ellenben nagyobbakban igen bajos alkalmas helyet találni. E tekintetben Németországot kellene utánozni, a hol külön játszóhelyek vannak (Spielplatz), s melyek speciaii-ter az iskolai célokra valók, míg nálunk csak is a katonák rendelkeznek gyakorlóterekkel.

Egy másik kérdés volt: „Mikor kell játszani?”

A játszás betöltené minden-kelőtt az óráközöket, de azonkívül még részt követel a tanulmányi időből is, tornaóra czímen. Tehát a növendékek kétféleképen játszauának. Először szabadon maguk között, azután pedig kötelező módon a tanító vezetése mellett; de utóbbi esetben is meg van engedve a növendékek kedélyes, sőt zajos öröm és tetszés nyilatkozata. Egyszóval a belgák iskolai tornája multság; míg a mienk lecke.

Azonban nem szabad ezt hinnünk, hogy a belgák csak is a játékokra szorítkoznak. Feltaláljuk náluk a vezényszó szerinti gyakorlatokat s a többi practikus gyakorlatok között, mert ezeket is érdekessé lehet tenni a gyermek előtt mint egyik változatát a különböző gyakorlatoknak, mert a növendékek is multságosnak tartják a módszernek időnként való változtatását.

A gymnasiumokban még találunk fix tornaeszközöket is, a milyenek a vízszintes vagy ferde létra, továbbá két egymás mellett álló mászórúd; olyan eszközöket általában, a melyek a test elferdülései szempontjából teljesen veszélytelenek. Azonban ezen eszközöket is csak a már tízennégy éves növendékek használhatják. A belga gim-

násztikában kiváló helyet foglalnak el az uszás és tánc is. Az ifju- vagy felnőtt korban a nélkül, hogy a játékokat mellőznék a belgák, már nemcsak a testfejlesztés az irányadó; kiváló gondot fordítanak a praktikus gyakorlatokra és olyan képességek elsajátítására, melyekre a növendéknek társadalmi és emberiségi szempontból szüksége van az életben. Megtanítják pl. az ifjakat, hogyan kell a vízbefultakát kimenteni s ezt embernagyságú és súlyú bákokon gyakoroltatják; hasonlóképen megtanulják, hogyan kell egy sebesültet, a ki mozdulni sem bír, a földről felemelni és vállakon elszállítani.

Egyszóval, a belgák nemcsak hogy kifejlesztik gyermekeikben az erőt és az ügyességet, de meg is tanítják egyuttal azokat hasznosítani is. *Bourndáz János.*

EGYESÜLETI ÉLET.

Tanítóttestületünk nevelésügyi bizottsága Paal Ferencz elnöklété alatt e folyó egyesületi évre az alábbi tételket válogatta ki megvitatás végett.

1. A több tanítóval bíró népiskolában a tanítók maradó, vagy az osztálylyal feljebb haladó rendszere. 2. A megszólítás, címkezés kérdése tanító (illetőleg tanítónő) és tanító, továbbá tanító és gyermek, végül gyermek és gyermek között. 3. Mely tantárgyakból lehet, melyekből legyen és melyekből ne legyen a gyermekeknek kézi tankönyve a népiskolában? 4. Az iskolamulasztás okai. 5. A későn jövő gyermekek büntetésének kérdése. 6. A hangjegyek szerinti énektanítás felaprózása s tanmenetének bemutatása a népisk. I. és II. osztályában. 7. A rajztanítás módszere a népiskolában. 8. Miként történjék a gyermekek írásainak, fogalmazványainak kijavítása? 9. A felsőbb osztályokban szükséges-e a szemléltetés a számműveletek tanításakor, s ha igen, minők legyenek azok? 10. Hogy szoktatandók rá a gyerekek, hogy a büntetéstől való félelem őket az igazmondástól el ne tántorítsa? 11. Minő szemléltetési eszközök alkalmazandók a népiskolában, a történettan tanításához? 12. Vegyes isk.-ban mikre ügyeljen a tanító, hogy a leánygyermek el ne durvuljanak? 13. Megtiltandó-e, hogy a gyermekek az iskolában történekről otthon beszéljenek? 14. A kövizsgálati jutalmazások kérdése. 15. A kövizsgálati írások és rajzolatok. 16. Egy olvasmány tárgyalása az ipariskolában. 17. Egy tanóra a beszéd- és értelemgyakorlatokból. 18. Az anyanyelvtan az olvasókönyv, vagy pedig külön nyelvtani gyakorlókönyv alapján tárgyalandó-e? 19. A földrajz tanításánál a népiskola III. oszt.-ban kell-e a gyermekek kezébe tankönyv, vagy nem? 20. A gyermekekben az emberbecsülés és a nagyobbak iránti tisztelet alapjának lerakása. 21. A házi ipar kérdése a népiskolában. 22. A gyermek-, ifjusági- és nép-könyvtárak beszerzése és kezelése. 23. A tanítónak és előjárónak adandó névnap ajándékozások az iskola tanulói részéről. 24. A pénzszerző gyermekszínházak és gyermekkoncertek kérdése.

Ezek közül mult december hó 18-án két tétel képezte a bizottság beszélgetésének tárgyát. Ugyanis Elek Gyula szeme előtt tartva a Cs. és I. mult évi 19-ik számában megjelent közleményt is, előadta nézeteit. „A kövizsgálati írások és rajzolatok” című tételről.

A csinosan kidolgozott értekezést hely szüke miatt csak kivonatosan közöljük. Előadó felemlíti, hogy még most is vannak, a kik a kövizsgálati írásokat és rajzolatokat pártolják a következő okok alapján.

1. Az évközben beírt irkahalmazt a szülők és vizsgálati biztosok megtekintésre sem méltatják, mivel unják azokat átlapozgatni.

2. Az évközben írottakból és rajzoltakból nem tűnik ki a gyermek írásának és rajzának valódi szépsége.

3. A legnagyobb ügyelettel sem védhető meg az írka a rücsöktől, vagy piszoktól.

4. Nem minden iskola van azon kedvező helyzetben, hogy növendégeit irkával láthassa el. Már pedig, ha a gyermek minden irkára külön kér hazulról pénzt, megkivánják a szülők, hogy gyermekeik a vett írka bemutatásával igazolják, hogy krajczáraikat csakugyan irkára adták ki. A gyermek haza viszi irkáját, mely elrűcskölődik, sok esetben elvesz.

5. A tanítónak fáradsága s ügyessége jobban kitűnik, ha az évi haladás eredményét egy izléssel kiállított csinos füzetben mutatja be a közönségnek.

Előadó ezen érveket egyenként alaposan mind megcáfolja. Ajánlja, hogy a tanító tartsa az irkákat év folytán olyan rendben, hogy ne szégyelje velők eléállani a vizsgálaton; az előjáróság pedig gondoskodjék író-eszközökről, hogy a szülőknek ne legyen okuk az irkák haza kérésére. Inkább írószerek czimén egypár krajczárral több tandíjat kell felvenni. Végül arra az eredményre jut, hogy külön vizsgálati írásokat és rajzolatokat készíttetni nem kell; hanem e helyett az év folytán készített szépírási füzetek, rajzolatok, nyelvtani és más dolgozatok a hibák kijavításával az elsőől az utolsóig kiteendő a vizsgálat alkalmával közszemlére.

Ezek után ajánlja, hogy minden növendéknek egy íráslapja maradjon a tanító keze között a következő okokból.

1. Buzdítólag hathat a tanító növendékeire, ha az elődők írásait megmutatja különösen, ha azok szebbek.

2. Ezen íráslapokból láthatja a tanító, hogy tanítvány írása évről-évre javult-e vagy romlott.

3. Egyik évi íráslapokat összehasonlíthatja a másik évivel, miből saját módszerét megítélheti s esetleg megjavíthatja.

4. Könnyű áttekintést nyújtanak ezen lapok egy-két füzetben azoknak, a kik az egész osztály, vagy osztályok növendégeinek írását akarják összehasonlítani.

A bizottság előadó nézeteit magáévá teszi azon megjegyzéssel, hogy az íráslapok helyett a tanító minden növendékének legutoljára beírt irkáját tartsa meg magának annyi éven keresztül, a hány osztályu az iskolája. Ezen irkákat költség kiméletéből nem szükséges könyvkötővel összekötetni; a tanító maga átköti jó erősen egy spárgával s úgy teszi el. Az előadó által ajánlt íráslapokat azért nem tartja jónak a bizottság, mert attól tart, hogy ezekből vizsgálati írások és rajzolatok keletkezhetnének, a miket egyáltalában nem helyesel.

A másik tétel e volt: „A többi tanítóval bíró népiskolában a tanítók maradó vagy az osztálylyal haladó rendszere.” Erről Sólom János értekezett, melyről jövő számunkban emlékszünk meg.

Az ugocsamegyei állami néptanító-egyesület gyűlése. Megindító ünnepély folyt le m. hó 12-én N.-Szőlőson az állami leányiskola termeiben, hol az ugocsamegyei áll. néptanító-egyesület tartotta gyűlését. A gyűlés megnyitása után lélekemelő volt, midőn az oláh, ruthén, magyar iskolák tanítói felállva, a szózatot elénekelték, mely után Kaszás Ferencz elnök tartott emlékbeszédet bold. Trefort miniszter fölött, kiemelve népoktatási törvényei és rendeletei fontosságát, melyek népnevelésünk emelésére szánvák, ezek közt a magyar nyelv kötelező tanítását. Ugy állítá oda elnök Trefortot, mint a ki bár eredetire nézve francia, mégis oly magyar volt, ki mintául szolgálhat a magyarnak; mennyivel kell inkább nekik magyaroknak lenni, kiknek apái s minden ősei e honban születtek. Ezután felállva a himnust énekelték közösen. A jegyző a 3 évi működésről szép mozzanatokot sorolt fel. A tisztujtítás megejtetvén, elnöké Kaszás Ferencz, főjegyzővé Nagy Gábor választottak meg egyhangulag.

Hogy e különféle nemzetiségű s a természettől szükmar- kuan ellátott védéken minő hasznos és fontos hivatással bír a tanító-egyesület, mutatja az, hogy a sz.-v.-ardói romokban heverő goth építésű templomot, mely a középkorból való,